

MOYSES. Multum certe tibi dedit Deus sapientiæ, et te plurima illustravit ratione, quod in te Scripturæ intelligentia tanta sit, ut te superare nequeam, imo quod contradicam non habeam.

PETRUS. Hoc procul dubio donum sancti Spiritus baptismi gratia contulit, quæ corda nostra ita illuminat, ne falsi aliquid credere præsumamus. Quod

A si tu quod credimus, ipse etiam crederes, et baptizari te faceres, eandem Spiritus sancti illuminationem haberes, ut et quæ vera sunt agnosceres, et quæ falsa respueres. Nunc autem, quoniam super te pietatem habeo, Dei misericordiam imploro, ut Spiritus sui plenitudine te illustret, et finem meliorem quam principium tibi præstet. Amen.

DISCIPLINA CLERICALIS

AUCTORE PETRO ALPHONSO

(Juxta editionem principem Parisiis anno 1824 curante D. LABOUDERIE, Avenionensis Ecclesiæ vicario generali, datam, typis Rignoux, in-12. — Tomis duobus seu partibus constat, quorum primus sub uno conspectu exhibet textum primigenium et versionem Gallicam, sæculi, ut videtur, decimi quinti ineuntis, cui titulus : *La Discipline de Clergie*. Incipit : *Pierre Alphonse, serf de Jhesus-Crist, qui fist cestui livre, etc.* Desinit : *Cy fine Pierre Alphonse*. Pars secunda, quæ intulatur. *Le chastoiment*, versionem veteram Gallicam ejusdem libri, metricè exaratam, exhibet. Incipit :

*Qui veut honor en siecle avoir
Premereiment deit saveir, etc.*

Prodiit postmodum Petri Alphonsi *Disciplina clericalis* curis Fr. W. Val. Schmitt, Berolini 1827, apud Theod. Chr. Fr. Enslin. — Nos, utraque versione omitta, textum Latinum representamus.)

Dixit Petrus Alphonsus, servus Christi Jhesu, compositor hujus libri : Gratias ago Deo qui primus est sine principio, a quo omnium bonorum est principium, finis sine fine, totius boni complementum, sapiens qui sapientiam præbet homini et rationem, qui nos sua aspiravit sapientia, et suæ rationis ammirabili illustravit claritate, et multiformi sancti Spiritus sui ditavit gratia, quia igitur me licet peccatorem Deus multimoda vestire dignatus est sapientia, ne lucerna michi credita sub modio tecta lateat. Eodem Spiritu instigante, ad multorum utilitatem hunc librum componere ammonitus sum, ipsum obsecrans ut huic libelli mei principio bonum finem adjungat, meque custodiat, ne quid in eo dicatur quod suæ displiceat voluntati; amen. Deus igitur in hoc opusculo mihi sit in auxilium, qui me librum hunc componere, et in Latinum transferre compulit. Cum enim apud me sæpius retractando humanæ causæ creationis omnimodo scire laborarem, humanum quidem ingenium inveni ex præceptis Conditoris ad hoc esse deputatum, ut quamdiu est in hoc sæculo, in sanctæ studeat exercitatione philosophiæ per quam de creatore suo meliorem et majorem habeat notitiam, et moderata studeat vivere continentia, et ab imminentibus sciat sibi præcavere adversitatibus, eoque tramite gradiatur in sæculo, qui eum ducat ad regnum caelorum. Quod si in præfate sanctæ disciplinæ notitia vixerit, hoc quidem pro quo creatus est, complevit, debetque perfectus appellari. Fragilem etiam hominis complexionem esse consideravi, quæ, ne tedium incurrat, paucis instruenda est. Virtutem quoque ejus recordatus ut facilius reti-

neat quodammodo necessario mollienda et dulcificanda est, quia et obliviosa est, multis indiget quæ obliorum faciant recordari. Propterea libellum compegi, partim ex proverbis philosophorum, et suis castigationibus Arabicis, et fabulis, et versibus, partim ex animalium et volucrum similitudinibus. Modum autem consideravi ne si plura necessaria scripserim, scripta oneri potius sint lectori quam subsidio et legentibus et audientibus desiderium et occasio ediscendi. Scientes vero per ea quæ hic continentur, obliorum reminiscantur. Huic libello nomen injungens, et est ex re, id est CLERICALIS DISCIPLINA. Reddit enim clericum disciplinatum. Vitandum tamen decrevi pro possibilitate sensus mei, ne quid in nostro tractatu inveniatur quod nostræ credulitati sit contrarium, vel a nostra fide diversum. Ad quod adjuvet me omnipotens Deus cui super mitor. Amen.

Si quis tamen hoc opusculum humano et exteriori oculo percurrerit, et quid in eo quod humana parum cavet natura, viderit, subtiliori oculo iterum et iterum relegere moneo, et demum et ipsi, et omnibus catholicæ fidei perfectis corrigendum appono : nihil enim in humanis actionibus perfectum putat philosophus.

Enoch philosophus, qui lingua Arabica cognominatur Edric, dixit filio suo : Timor Domini sit negotiatio tua, et veniet tibi lucrum sine labore. Dixit quidam philosophus : Qui timet Deum, omnia timent eum; qui vero non timet Deum, ipse timet omnia. Dixit alius philosophus : Qui timet Deum, diligit eum; qui timet Deum, obedit Deo. Dixit Arabs

in versu suo : Inobediens es Deo si simulas te Deum amare, et incredibile est ; si vere eum amares, obedires ei ; nam qui amat, obedit. Dixit Socrates discipulis suis : Videte ne sitis Deo obedientes et inobedientes in eodem. Dicunt ei : Euclea nobis quid dicis. Qui ait : Dimittite hypocrisim ; est enim hypocrisis coram hominibus simulare se obedire Deo, in occulto vero inobedientem esse. Dicit ei unus ex discipulis suis : Est-ne aliud genus hypocrisis unde homini cavendum sit? dicit Socrates : Est homo qui in aperto et non in occulto obedire se Deo ostendit, ut sanctus ab omnibus habeatur, et ab eis ideo plus honoretur. Est alius isto subtilior qui hanc relinquit hypocrisim ut majori deserviat. Cum enim jejunat, vel eleemosynam facit, et ab eo queritur si fecerit, respondet : Deus scit, vel non, ut in majori reverentia habeatur et dicatur quod hypocrita non est qui hominibus factum suum nolit propalari. Credo etiam paucos esse qui aliquo hujus hypocrisis genere non participant. Videte igitur ne hac seducti, laboris vestri præmio privemini, quod ne contingat omnia facite munda intentione, ne inde gloriam habere queratis. Dixit alius philosophus : Si Deo firmiter immiteris, omnia erunt prospera quocunque ieris. Balaam, qui lingua Arabica vocatur Lucaman (18), dixit filio suo : Fili, ne sit fornica sapientior te, quæ congregat in æstate unde vivat in hieme. Fili, ne sit gallus vigilantior te, qui in matutinis vigilat, et tu dormis. Fili, ne sit gallus fortior te, qui justificat decem uxores suas, tu solam castigare non potes. Fili, ne sit canis corde nobilior te, qui benefactorum suorum non obliviscitur : tu autem benefactorum tuorum oblivisceris. Fili, ne videatur tibi parum unum habere inimicum, vel nimium mille habere amicos ; dico tibi.

FABULA PRIMA.

Arabs moriturus, vocato filio suo, dixit : « Dic, fili, quot tibi, dum vixisti, acquisieris amicos? » Respondens filius dixit : « Centum, ut arbitror, acquisivi amicos. » Dixit pater, « quia philosophus dixit : Ne laudes amicum donec probaveris eum. Ego quidem prior natus sum, et unius dimidietatem vix mihi acquisivi ; tu ergo centum quomodo tibi acquisisti? Yade igitur probare omnes, ut cognoscas si quis hominum tibi perfectus erit amicus. » Dicit filius : « Quomodo consulis? » Dicit pater : « Vitulum interfectum et frustatim comminutum in sacco repone, ita ut saccus forinsecus sanguine infectus sit, et cum ad amicum veneris, dic ei : Hominem, chare mi, forte interfeci, rogo te ut eum secreto sepelias, nemo enim te suspectum habebit, sicque me salvare poteris. » Filius fecit sicut pater imperavit. Primus amicus ad quem venit, dixit : « Fer tecum mortuum super collum tuum ; sicut fecisti malum, patere satisfactionem, in domum meam non introibis. » Cum autem per singulos sic fecisset, eodem responso omnes responderunt. Ad patrem rediens, renuntiavit quæ fecerat. Dixit pater : Contigit tibi ut dixit phi-

(18) Lockman.

Josephus : Multi sunt dum numerantur amici, sed in necessitate pauci. Vade ad dimidium amicum quem habeo, et vide quid dicat tibi. Venit, et sicut aliis dixerat huic dixit, qui ait : « Intra domum, non est hoc secretum quod vicinis debeat propalari. » Emissa ergo uxore cum omni familia sua, sepulturam fodit. Cum autem ille omnia videret parata, rem prout erat disseruit gratias agens. Demum retulit patri quæ fecerat. Pater vero dixit : « Pro tali amico philosophus ait : Hic est vere amicus qui te adjuvat cum tibi sæculum deficit. » Dixit filius ad patrem : « Vidisti hominem qui întegram sibi amicum lucratus fuerit? » Tunc pater : « Non vidi quidem, sed audivi. » Tunc filius : « Renuncia mihi de eo, si forte talem mihi acquisiero. » At pater

FABULA II.

Relatum est mihi de duobus negotiatoribus quorum unus erat in Ægypto, alter Baldach, seque solo auditu cognoverant et per internuncios pro sibi necessariis mittebant. Contigit autem ut qui erat Baldach in negotiationem iret in Ægyptum. Ægyptiacus, audito ejus adventu, occurrit ei et suscepit eum gaudens in domum suam. In omnibus ei servivit sicut mos est amicorum per octo dies, et ostendit ei omnes manerias cantus quas habebat in domo sua. Finitis octo diebus infirmatus est, quod valde graviter dominus de amico suo ferens, accivit omnes medicos Ægyptiacos ut amicum viderent. Medici vero, palpato pulsu iterum et iterum respecta urina, nullo in eo cognoverunt infirmitatem, et quia per hanc corporalem cognoverunt infirmitatem, amoris sciunt esse passionem. Hoc agnito, dominus venit ad eum et quæsit si qua esset mulier in domo sua quam diligeret. Ad hoc æger : Ostende mihi omnes domus tuæ mulieres, et si forte inter eas hanc videro, tibi ostendam. Quo audito, ostendit ei cantatrices et pedisequas quarum nulla ei placuit. Post hoc, ostendit omnes filias, has quoque sicut et cæteras omnino repulit atque neglexit. Habebat autem dominus quandam nobilem puellam in domo sua quam jamdiu educaverat ut eam acciperet in uxorem, quam et ostendit ei. Æger vero, aspecta hac, ait : Ex hac est mihi mori, et in hac mea vita. Quo audito, dedit puellam in uxorem ægro cum omnibus quæ erat cum ea accepturus, et præterea dedit ei quæ erat daturus puellæ si eam acciperet in uxorem. His completis, accepta uxore et his quæ cum uxore acceperat, et negotiatione facta, rediit in patriam. Contigit autem post hoc Ægyptiacus omnia sua multis modis amitteret, et pauper effectus cogitavit apud se quod iret Baldach ad amicum suum quem ibi habebat ut sui misereretur. Iler ergo nudus et famelius arripuit, atque Baldach intempeste noctis silentio pervenit, pudor autem ei obstabat ne domum amici adiret, ne forte incognitus tali tempore expelleretur, templum vero quoddam intravit ut ibidem pernoctaret. Sed, cum ibi anxius multa diu secum volveret, occurrunt sibi duo

virī prope templum in civitate, quorum unus alium interfecit, clamque aufugit. Multi igitur cives pro strepitu decurrentes, interfectum repperiunt et quærentes quisnam homicidium perpetrasset, intraverunt templum sperantes homicidam reperire. Ægyptium vero reppererunt ibi, et sciscitantes ab eo quisnam virum interfecisset, audierunt ab ipso quia ego interfeci eum, paupertatem enim suam morte saltem finire cupiebat : Captus itaque incarceratus est. Mane autem facto producit ante iudices, et morte condempnatus ducitur ad crucem. Multi ergo de more occurrunt, quorum unus fuit amicus ejus cujus causa adierat Baldach. Hic acutius eum intuens deprehendit esse amicum quem in Ægypto reliquerat; reminiscens itaque honorum quæ sibi in Ægypto fecerat, cogitans quia post mortem retribuere illi non poterat, mortem pro illo se subire decrevit, voce ergo magna clamavit. Quid innocentem condempnastis, quove enim ducitis? non mortem meruit, ego virum interfeci. At illi injecerunt manus in eum, atque ligatum secum ad crucem traxerunt, aliumque a pœna mortis absoluerunt. Homicida vero in eodem agmine hoc intuens gradiebatur atque secum dicebat : Hunc interfeci et iste dampnatur. Hic innocens supplicio deputatur, ego vero nocens libertate fruor. Quænam causa est hujus injustitiæ? Nescio, nisi sola Dei patientia sit. Verum Deus iudex justus impunitum nullum scelus dimittit. Ne igitur posterius in me durius vindicet, hujus me proclam criminis esse reum, sicque eos solvendo a morte, quod commisi luam peccatum. Objecitque se in periculo dicens : Me, me qui feci, istum dimitte innoxium. Iudices autem non parum ammirantes, hunc, alio a morte absoluto, ligaverunt, jamque de iudicio dubitantes, hunc cum reliquis prius liberatis ante regem adduxerunt eique omnia ex ordine referentes ipsum etiam hesitare compulerunt. Communi itaque consilio rex eis omne crimen quod sibi imposuerant condonavit, eo tamen pacto ut criminis sibi impositi causas patefacerent, at illi rei veritatem ei exposuerunt; communi autem consensu omnibus absolutis, indigena qui pro amico mori decreverat, ipsum in domum suam introduxit, eique omni honore pro ritu facto inquit : Si necum manere acquiescis, omnia nobis, prout decet, erunt communia; si vero repatriare volueris, quæ sunt mea æqua lance partiamur. At ille natalis soli dulcedine irretitus, partem totius substantiæ quam ei obtulerat recepit, sicque repatriavit. His itaque relatis, inquit filius ad patrem : Vix poterit repperiri amicus.

Dixit alius philosophus : Propter amicos non probatos provide tibi semel de inimicis et millies de amicis, quia forsitan quandoque amicus fiet inimicus, et sic levius poteris requirere dampnum tuum. Item alius philosophus : Cave tibi a consilio illius a quo petis consilium, nisi sit tibi fidelis comprobatus. Item alius : Consule amico tuo in bonum quantum poteris, etsi tibi credere noluerit; justum enim

est ut sibi consulas, licet rectum ut inconsultus tuum non sequatur consilium. Alius : Noli consilium tuum omni homini revelare; qui enim consilium tuum in corde suo retinet, sui juris est melius eligere. Alius : Consilium absconditum quasi in carcere tuo est retrusum; revelatum vero te in carcere suo tenet ligatum. Alius : Ne te associaveris inimicis tuis, cum alios possis repperire socios: quæ enim male egeris notabunt, quæ vero bona fuerint, devitabunt. Dixit quidam versificator : Est una de adversitatibus hujus sæculi gravioribus libero homini quod necessitate cogitur ut sibi subveniat requirere inimicum. Quæsit quidam a quodam Arabe quæ major adversitas contigit tibi in hoc sæculo? Arabs : Necessitas compulit me convenire inimicum ut quæ volebam mihi concederet. Alius : Ne te associates leccatori, cujus consortium est tibi dedecus. Alius : Ne glorieris in laude leccatoris, cujus laus est tibi vituperium, et vituperium laus. Quidam philosophus transiens per viam, alium philosophum repperit cum quodam leccatore jocantem, et ait : Sibi simile attrahere adamantis est. At ille inquit : Numquam me sibi adjunxi. Ad hoc transiens : Cur ergo ei applaudebas? At ille inquit : Non, sed magna necessitate cogitur etiam honestus homo latrinam adire. Alius philosophus : Fili, grave est arduas meditationes ascendere et ab eisdem descendere facile. Alius philosophus : Melior est inimicitia sapientis quam amicitia insipientis. Alius philosophus : Ne habeas pro magno amicitiam stulti, quia non est permanens. Alius philosophus : Dulcior est sapienti aspera vita inter sapientes, quam dulcis vita inter insipientes. Alius philosophus : Sapientiæ duæ sunt species, una naturalis, altera artificialis, quarum una non potest manere sine alia. Alius : Ne committas stultis sapientiam, quia eis esset injuriosum, neque sapientibus eam deneges, quia suum est eis conferre. Alius : Hujusmodi dona diversa sunt, quibusdam enim datur rerum possessio, quibusdam sapientia. Quidam enim loquens filio ait : Quid malles tibi dari, censum an sapientiam? Cui filius : Honorum quolibet alio indiget. Fuit quidam sapiens versificator egregius, sed egenus et mendicus, semper de paupertate sua amicis conquerens, de qua etiam versus composuit, talem sensum exprimentes : Tu qui partiris, monstra cur pars mea mihi desit. Culpandus non es, sed dic mihi quem culpabo, nam si constellatio mea est mihi dura, a te quoque id factum esse indubitabile est. Sed inter me et ipsam tu orator et iudex es. Tu dedisti mihi sapientiam sine substantia, dic ergo mihi quid faciet sapientia sine substantia. Accipe partem sapientiæ et da mihi partem pecuniæ. Ne patiaris me illo indigere, dampnum cujus erit mihi pudori. Dixit alius philosophus : Tribus modis unus indiget alio. Cuicumque benefeceris, in eo major eo eris, quo non indigeris, par ipsius eris; quo vero indigeris, minor. Alius : Sapientia mortua corpora vivificat claritate sua, velut terra arida humiditate pluvix virescit.

Alius: Claritas animæ est sapientia, census vero est claritas corporis. **Discipulus magistro:** Quomodo me habendo inter sapientes discipulos computabor? **Magister:** Serva silentium donec sit tibi loqui necessarium. Maledicam linguam indictum emendat silentium; ait enim philosophus: Silentium est signum sapientiæ, et loquacitas signum stultitiæ. Ne festines respondere donec fuerit finis interrogationis, nec quæstionem in conventu factam solvere temptes, cum sapienterem te ibi esse perspexeris, nec quæstioni alii cuiquam factæ respondeas, nec laudem appetas pro re tibi incognita. Philosophus enim dicit: Qui de re sibi ignota laudem appetit, illum mendacem probatio reddit. **Alius:** Acquiesce veritati sive a te prolata, sive tibi objectæ. Ne gloriaris in sapientibus verbis tuis, quia prout philosophus testatur, qui in suis verbis sapientibus gloriatur, stultus esse comprobatur. **Alius:** Qui prudenter inquirere voluerit solutionem, prudenter intelliget. **Alius:** Qui brevi tempore pro pudore disciplinam non patitur, omni tempore in pudore insipientiæ permanebit. **Alius:** Non omnis qui sapiens dicitur sapiens est, sed qui discit et retinet sapientiam. **Alius:** Qui in doctrina defecerit, parum generositas sua ei proderit. Dogmate indiget nobilitas, sapientia vero experientia.

FABULA III

ARABS: Quidam versificator prudens et facetus, sed ignobilis, cuidam regi versus suos optulit. Cujus notata prudentia, rex eum honorifice suscepit; huic igitur invadebant alii versificatores sua superbi generositate regi convenientes ita inquirunt: Domine rex, cur hunc tam vili ortum prosapia adeo magnificas? Ad hoc rex: Quem vituperare putastis, magis laudastis. Ipse vero qui vituperabatur hæc adiunxit: Rosa ex spinis orta nequaquam blasphematur. Rex autem maximis honoratum muneribus eum dimisit.

Contigit ut quidam versificator nobili ortus prosapia, parum disciplinatus, regi cuidam versus suos offerret. Quos acceptos rex male quidem compositos sprexit, nihilque sibi dedit. Inquit igitur versificator regi: Si non pro versibus, saltem pro generositate aliquid mihi tribuas. Rex ergo ait: Quis est pater tuus? At ille sibi indicavit. Ait rex: Semen in te degeneravit. At ille: Rex, sæpe in frumento oritur siligo. Ad hoc rex: Te minoris generositatis quam patrem tuum probasti, illumque immunem sic dimisit.

Alius versificator item venit ad regem, patre igitur nobili, sed matre generosa; incompositus equidem incompositos optulit versus. Cujus mater habebat fratrem litteratum et facetia splendidum. Rex autem eum nequaquam honorifice suscepit, quæsivit tamen ab eo cujus filius erat, at ille prætendit ei avunculum suum, unde rex in nimium risum se convertit. Aiunt ei sui familiares: Unde iste tantus risus procedit? Ait rex: Fabulam quandam in libro quodam legeram quam hic oculis conspicio. At illi: Quænam est illa? Ait rex: Mulum noviter natum

A vulpes in pascuis invenit, atque admirans ait: Tu quis es? Mulus dicit se Dei esse creaturam. Cui vulpes: Habesne patrem aut matrem? Mulus ait: Avunculus meus est equus generosus. Sicut ergo mulus non recognoscit asinum patrem suum, eo quod pigrum et deforme animal est, sic iste patrem suum confiteri erubescerat pro inertia sua incognitum. Rex tamen convertens se ad versificatorem ait: Volo ut indices mihi patrem tuum. At ille sibi indicavit. Cognovit igitur rex quia pater ejus vilis et indisciplinatus erat, et ait servis suis: Demus huic de rebus nostris, quia non degenerat.

Arabs ait patri suo: Miror me legisse in temporibus præteritis nobiles facetos sapientes honorari, modo vero soli honorantur leccatores. Ad quod pater: Ne mireris, filii, quia clerici clericos, generosi generosos, faceti facetos honorant, leccatores a leccatoribus venerantur. **Filius:** Vidi et aliud, quod clerici pro sapientia sua non sunt honorati, unde facti sunt leccatores, et ad magnum venire honorem. Tunc pater ait illi: Hoc quidem hac inertia temporis contigit. Ad quod filius: Edissere mihi, pater carissime, veram nobilitatis diffinitionem. At pater: Ut, inquit Aristoteles in epistola sua quam Alexandro regi composuit, meminit, qui cum ab eo quæreret quem sibi ex hominibus consiliarium faceret, taliter per epistolam respondit. Accipe, ait, talem qui septem liberalibus artibus sit instructus, industriis septem eruditus, septem etiam probitatibus edoctus, et ego æstimo hanc perfectam nobilitatem. At filius: Hæc nobilitas in tempore meo non contigit, imo auri et argenti tota est quam video nobilitas, ut ait quidam versificator: Glorificant gazæ privatos nobilitate, paupertasque domum premit altera nobilitate. Versificator quidam de adversitatibus sæculi quæ superveniunt nobiles inquit: Die illis qui pro adversitatibus quæ nobis accidunt, nos contempnunt, quod sæculum nullis fecit contrarium nisi nobilibus tantum. Nonne vides quod mare devehit stercora et paleas, et pretiosi lapides in fundum vadunt? Nonne vides quod in cælo sunt stellæ quibus nescimus numerum? At insuper nulla quidem patitur relapsim, præter solem et lunam. At pater: Ex temporis inertia accidit quod homines in divitiis solum judicant gloriandum. Unus ex discipulis interrogavit magistrum suum, dicens: Cum septem sint artes et septem probitates et septem industriæ, vellem ut has mihi, sicut se habent, enumerares. **Magister:** Enumerabo. Hæc sunt artes: dialectica, arithmetica, geometria, physica, musica, astronomia. De septima vero diversæ sunt plurimorum sententiæ quænam sit; philosophi qui prophetas non sectantur, aiunt nigromantiam esse septimam. Aliqui ex illis qui prophetiis et philosophiæ creant, nolunt esse scientiam quæ res naturales vel elementa mundana præcellit. Quidam qui philosophiæ non student, grammaticam esse affirmant. Probates vero hæc sunt: equitare, natæ, sagittare, cestibus certare, aucupare, scachis ludere, versificari. Indu-

stric sunt ne sit vorax, potator, luxuriosus, vinolentus, mendax, avarus et de mala conversatione. Discipulus: Hoc tempore puto neminem hujusmodi esse. Correxerat quidam philosophus filium suum: Cave mendacium, quia dulcius est carne volucrium, cum aliis leve sit mendacium proferre, quare videtur grave veritatem dicere. Alius philosophus: Si dicere metuas unde poeniteas, melius est numquam dicere sic verecundia negandi, cave ne inferat tibi necessitatem mentiendi, quia honestius est rem negare quam longos terminos dare. Alius: si mendacio quilibet salvatur, multo magis veritate servatur.

Accusatus quidam ductus est ante regem judicem, negansque crimen impositum tandem convincitur. Cui rex: Dupliciter punieris, semel pro crimine commisso, secundo pro crimine negato. Alius cum similiter accusatus quod commiserat non negavit, dixerunt regi qui astiterant, de crimine confesso iudicium sumet. Non ita, rex inquit, quia philosophus dicit: Confidenti peccatum ratio est relaxare iudicium, sicque liber factus a rege discessit. Socrates: Sicut homo mendax in principiis comitatu non convenit, sic a regno caelorum excludendus erit. Quidam philosophus dixit filio suo: Sicut ignis ignem non punit, sic malum malo non cedit; ut ignem aqua extinguit, sic bono malum quilibet destruit. Ne reddas malum pro malo, ne sis similis malo, sed redde bonum, ut melior sis malo. Alius philosophus: Ne confidas in malo si periculum evaseris ut aliud in eas, quia illud non facies ut simile pertranseas. Dixit Arabicus filio suo: Si videris quemlibet malis operibus praegravari, ne te intronititas, quia qui pendulum solverit, super eum erit.

FABULA IV.

Transiens quidam per sylvam, invenit serpentem a pastoribus extentum et stipitibus alligatum, quem mox solum calefacere curavit. Calefactus serpens circa soventem serpere coepit, et tandem ligatum graviter striuxit. Tunc homo: Quid, inquit, facis? Cur malum pro bono reddis? Ad haec serpens: Naturam meam facio. Bonum, ait ille, tibi feci, et illud malo tibi solvis? Illis sic contententibus, vocata est inter eos ad iudicium vulpes, cui totum ut evenit ex ordine monstratum est. Tunc vulpes: De hac causa per auditum iudicare ignoro, nisi qualiter inter vos primum fuerit ad oculos video. Religatur iterum serpens ut prius. Modo, inquit vulpes, o serpens, si potes evadere, discede; et, homo, de solvendo serpente noli laborare. Nonne legisti quia qui pendulum solvit, super illum erit.

Dixit Arabs filio suo: Si gravatus fueris aliquo modo et facile possis liberari, non expectes, quia, dum expectabis liberari facilius, gravaberis amplius, et ne tibi contingat quod contigit gibboso de versificatore. Et quomodo, inquit filius?

FABULA V.

Quidam versificator versus faciens praesentavit regi, et laudavit rex ingenium, jussitque ut donum pro

A facto exposceret. Qui donum tale exposcit ut se janitorem suae civitatis per mensem faceret, et ab omni gibboso denarium, de scabioso denarium, de monoclero denarium, et de impetiginoso denarium, et de hernioso denarium haberet, quod rex concessit et sigillo roboravit. Qui, ministerio suscepto, portae assedit et ministerium suum egit. Quadam die gibbosus bene capatus cum baculo portam intravit; cui versificator obvius denarium postulat, qui dare deneget. Versificatore vim inferente, dum caputium levat de capite, gibbosum deprehendit monoclerum esse, duos ergo denarios postulat a quo prius unum exepit. Noluit dare, retentus est. Non habens auxilium fugere voluit, sed per caputium retractus, capite nudato apparuit scabiosus. Interrogat protinus tres denarios. Videns gibbosus neque fuga, neque auxilio se posse defendi, coepit vi resistere, defendensque se nudatis brachiis apparuit habens impetiginem; quartum vero denarium postulat. Cui defendenti cappam abstulit, et cadente illo in terram, herniosum comperit, quintum ergo denarium extorsit. Sic contigit ut qui unum dare noluit, quinque invitas dedit.

Dixit philosophus filio suo: Fili, vide ne transeas per sedem gentis iniquae, transitus namque causa fit status, status occasio sessionis, sessio causa operis.

FABULA VI.

Dictum est duos clericos de civitate exisse vespere ut expatriarentur. Venerunt ergo in locum ubi potatores convenerant. Dixit alter socio suo: Divertamus alia via, quia philosophus dicit non transeundum per sedem gentis iniquae. Respondit socius: Transitus non nocebit, si aliud non fuerit; et transeuntes audierunt in domo cantilenam. Sustitit alter retentus dulcedine cantus. Monuit socius ire, qui noluit. Recedente socio remansit solus, illectusque cantu domum intravit. Undique vocatus sedit, sedens cum aliis potavit. Et ecce praeco exploratorem civitatis fugientem sequens, post illum domum potantium intravit. Invento exploratore in illa domo, ipse et omnes capti sunt: Hic, inquit, hospitium hujus exploratoris fuit, hinc exiit, huc rediit, omnes conocii et socii fuistis hujus. Ducti sunt homines ad patibulum, et clericus inter illos magna voce praedicabat omnibus: Quisquis iniquae gentis consortio fruitur, procul dubio mortis immeritae poenas lucratur.

Fertur de duobus discipulis quod exeuntes de quadam civitate venerunt in locum ubi vox cujusdam feminae valde sonora audiebatur, verbaque cantus bene composita erant, et cantus ipse musice constructus valde delectabilis et amatorius insonuit. Sustitit alter cantilena retentus; cui socius: Divertamus, et diverterunt hinc, quia interdum volucris decipitur cantu quo ad mortem producit, et iterum unus: Ista vox dulcior est illa quam ego et magister meus jam pridem audieramus. Et qualis erat, inquit alter, et quomodo illam audistis? Evenit, dixit socius, quod a civitate exieramus, et sic vox una

asperrima audiebatur, et cantus incompotitus, verbaque inordinata sonabant, quique cantabat sæpius per idem repebat, et suo licet aspero cantu quasi delectabili detinebatur. Tunc mihi magister : Si verum est quod homines dicunt vocem bubonis hominis mortem portendere, tunc ista sine dubio vox bubonis homini mortem annuntiat. Cui ego : Miror, cum cantus sit tam horridus, cur iste tantum in illo delectatur. Et ille mihi : Non recordaris illius philosophi qui dicit : In tribus delectatur homo, et si bona non sunt, in sua voce, suo carmine, suo filio. Ut istud de se et de magistro narraverat, digressi sunt inde ambo.

Dixit quidam philosophus filio suo : Sequere scorpionem, leonem, draconem, sed malam feminam non sequeris. Alius philosophus : Ora Deum ut te liberet ab ingenio nequam feminarum, et tu ipse ne decipiaris tibi provide. Dictum namque est de philosopho quod transiens in talem locum quo auceps rete retenderat avibus decipiendis, vidit mulierculam cum eo lascivientem ; cui dixit : Qui aves decipere conaris, vide ne avicula factus hujus visco tenearis. Dixit quidam discipulus magistro suo : Legi in libris philosophorum quibus præcipiunt ut ab ingenio feminæ perversæ custodiat se homo, et Salomon in Proverbiis hoc idem admonet (19). Sed tu si super ingenio ejus sive de fabulis, sive de proverbiiis aliquid memoriter tenes, vellem enarrando me instrueres. Faciam, inquit, tui causa libenter, sed vereor ne si qui nostra simplici animo legentes carmina quæ de mulierum artibus ad earum correctionem et tuam et aliorum instructionem scribimus, viderint videri licet quomodo earum, nescientibus viris, suos advocat amasios, et complectentes deosculentur advocatos, et quæ illarum expetit lascivia in ipsis expleant earum nequitiam in nos redundare credant. Discipulus : Ne timeas hoc, magister, quia Salomon in libro Proverborum (20), et multi sapientes pravos earum corrigende mores talia scripserunt, nec culpam sed laudem inde promeruerunt. Tu similiter de illis scribens, rogata sine cunctatione demonstra. Tunc magister :

FABULA VII.

Perrexit quidam vendemiare vineam : quod uxor illius videns, intellexit illum circa vineam diutius moraturum, et misso nuncio convocat amicum, conviviumque parat. Accidit autem ut dominus ramo vineæ in oculo percussus domum cito rediret, nihil de oculo percusso videns, veniensque ad portam domus suæ ostium pulsavit. Quod uxor intelligens nimium perturbata convocatum amicum abscondit seorsum, domino suo postea aperire currit, qui intrans et graviter pro oculo tristic et dolens jussit cameram parari et lectum sterni, ubi ibi posset quiescere. Timuit uxor ne intrans cameram amicum latitantem videret, dixit ei : Quid tantum properas ad lectum ? Dic mihi quid tibi sit prius. Narravitque ei totum ut acciderat. Permite, inquit illa, ka-

(19) Cap. v, vers. 8. אל תקיב אל פתח ביתה

rissime domine, ut oculus sanum medicinali arte confirmem et carmine, ne ita eveniat de sano ut mihi evenit jam de percusso, quia dampnum tuum commune est nobis. Appone os suum ad oculum sanum tam diu fovit quousque a loco ubi erat absconditus amicus, viro nesciente, discessit. Tandemque se erigens : Modo, inquit, karissime vir, sis securus ne similiter de hoc oculo eveniat qualiter de altero evenit. Jam si placet, potes ad lectum descendere.

Tunc discipulus ait magistro : Bene me instruxisti, et quod de illarum artibus retulisti desideranti animo commendatur, nec quod inde scio pro divitiis Arabum commutare volo, et si placet, progredere, et quod transferre in altum publicæ administrationis futurorum valeamus edissere. Faciam, inquit.

FABULA VIII.

Dictum est de quodam qui peregre proficiscens commisit uxorem suam suæ socru. Uxor autem sua alium quemdam adamavit, et matri hoc indicavit, quæ commota pro filia favit amori, et convocans eundem cœpit cum illo et filia epulari. Epulantibus illis supervenit maritus et ostium pulsavit. Et consurgens mulier procum abscondit et ostium postea domino aperuit, qui, postquam intravit, ut lectus sibi pararetur præcepit, nam quiescere volebat et lassus erat. Turbata mulier dubitavit quid faceret. Quod videns mater : Ne festines, inquit, filia, lectum parare donec monstremus lintheum marito tuo quod fecimus. Et extrahens lintheum vetula, quantum potuit unum cornu illius sustulit, et alterum filia sublevandum dedit, sicque lintheo extenso delusus est maritus quousque qui latuerat egrederetur amicus. Tunc ait filia suæ : Extende lintheum super lectum mariti tui, quia manibus tuis et meis est compositum et contextum. Cui maritus : Et tu, domina, scis tale lintheum præparare ? Et illa : O fili, multa hujusmodi præparavi.

Ad hæc discipulus : Mirabile quid audivi, sed vellem amplius me instrueres, quia quanto plus ingenium illarum attendo, tanto magis ad mei custodiam exacuor. Respondit magister : Adhuc tibi dicam, et sic tibi ad instructionem exempla nostra sufficient. Discipulus : Ut placet.

FABULA IX.

Relatum est, inquit iterum, quod quidam proficiscens commisit conjugem suam socru suæ servandam. Uxor autem introduxit amatum juvenem. Quibus epulantibus dominus veniens janam pulsavit. Surrexit itaque uxor et dimisit maritum intrare ; sed mater cum amasio filia remanens, quia locus ubi absconderetur non erat, quid faceret prius dubitavit. Sed dum filia suo aperiret ostium marito, arripuit vetula nudum gladium et commisit amasio, jussitque ut ante ostium in introitu mariti filia suæ stricto gladio staret, et si aliqui ei marituro loqueretur, nihil responderet. Fecit ut jusserat, et aperto ostio, ut illum maritus sic stare vidit substitit. Quis, in-

(20) V. 2, 3, 4, 5, 6, et alibi passim.

quit, tu es? Quo non respondente cum primum obstupisset, tunc magis extimuit. Respondit intus vetula: Care gener, tace, ne aliquis te audiat. Ad hæc ille magis mirans: Quid hoc est, inquit, cara domina? Tunc mulier? Bone filii, venerant huc tres persequentes istum, et nos aperto ostio hunc cum suo gladio intrare permisimus donec discederent qui illum interficere volebant, qui tunc timens te aliquem ex illis esse, stupefactus nihil tibi respondit. Et ait: Bene habeas, domina, quæ hoc modo hunc liberasti a morte; et introiens advocavit amasium uxoris suæ et sezum sedere fecit, sicque dulcibus alloquiis delinitum circa noctem exire dimisit.

Discipulus: Miranda dixisti, sed nunc magis illarum præsumptuosam miror audaciam. Volo tamen ut adhuc mihi de earum ingeniis, si non fuerit grave, dicas. Quantum enim magis dixeris, tantum majora mereberis. Ad quod magister: Nonne tibi sufficiens ista? Tria tibi narraui, et tu nondum desinis instigare? Discipulus: Tria dicendo nimium auges recitando numerum, si pauca sonuerunt verba. Dic ergo unum quod longa verbositate meas repleat aures, et sic mihi sufficiat. Magister: Cave ne contingat inter nos quod inter regem et suum accidit fabulatorem. Discipulus: Quid, care magister, quid tandem accidit?

FABULA X

Rex quidam suum habuit fabulatorem qui singulis noctibus quinque sibi narrare fabulas consueverat. Contigit tandem quod rex curis quibusdam sollicitus minime posset dormire, pluresque solito quæsiuit audire fabulas. Ille autem tres super hoc narrauit fabulas, sed parvas. Quæsiuit rex plures. Ille vero nullatenus voluit, dixerat enim, sicut visum fuerat sibi, multas. Ad hæc rex: Plurimas jam narraui, sed brevissimas: vellem te aliquam rem narrare quæ multis produceretur verbis, et sic te dormire permittam. Concessit fabulator et sic incipit:

Erat quidam rusticus qui mille solidos habuit. Hic autem proficiscens comparavit bis mille oves, singulas sex denariis. Accidit eo redeunte quod magna inundatio aquarum suceresceret, qui cum neque per pontem, neque per vadium transire posset, abiit sollicitus quærens quocum ovis suis transvehi posset. Invenit tandem exiguam naviculam, et necessitate coactus duas oves imponens aquam transiit. His dictis fabulator obdormiuit. Rex siquidem illum excitans ut fabulam quam inceperat finiret, commouit. Fabulator ad hoc: Fluctus ille magnus est, navicula autem minima, et grex ovium innumeralis, permittite ergo supradictum rusticum suas transferre oves, et quam incepti fabulam ad finem perducam.

Fabulator etenim hoc modo regem longas audire fabulas gestientem pacificavit. Quod si amplius me prædictis etiam alia subtexere compuleris, jam dicti præsidio exempli me deliberare conabor. Discipulus: Dictum est in antiquis proverbii quod non eadem compunctione dolet qui pro muneribus lacrimatur,

et qui sui corporis dolere gravatur. Neque regem adeo dilexit fabulator sicut et tu me diligis. Voluit enim fabulis suis eum aliquantum seducere, sed prælibata mulierum ingenia pande. Magister.

FABULA XI.

Dictum est quod quidam nobilis progenie haberes uxorem castam nimium et formosam. Contigit forte quod orationis studio Romam vellet adire, sed alium custodem uxoris suæ nisi semetipsam noluit deputare, illius castis moribus satis confusus et probitatis honore. Uxor vero caste vivendo et in omnibus prudenter agens remansit. Accidit tandem quod necessitate compulsa a domo sua propria suam conventura vicinam egrederetur, quæ peracto negotio ad propria remeavit. Quam juvenis aspectam ardenti amore diligere cœpit, et ad eam plurimos direxit nuncios, cupiens ab illa quantum amabat amari. Quibus contemptis eum penitus spreuit. Juvenis cum se sic contemptum sentiret, dolens adeo efficitur ut nimio infirmitatis onere gravaretur, sæpius tamen illuc ibat quo dominam egressam viderat, desiderans eam convenire, sed nequaquam valuit efficere. Cui præ dolore lacrimanti sit obvia anus religionis habitu decorata quærens quænam esset causa quæ eum dolore compelleret; sed juvenis quid in sua versabatur conscientia minime detegere volebat. Ad quem anus: Quanto quis infirmitatem suam medico revelare distulerit, tanto graviori morbo attritus fuerit. Quo audito narrauit ex ordine quæ acciderant et suum propalavit secretum. Cui anus: De his quæ jam dixisti Dei auxilio remedium inveniam, et eo relicto ad propria remeavit. Quæ caniculam quam apud se habebat, duobus diebus jejunaire coegit. Die tertia panem synapi confectum jejunanti largita est, quæ dum gustaret, pro amaritudine oculi ejus lacrimari cœperunt. Deinceps anus illa ad pudicæ domum fœminæ perrexit quam juvenis prædictus adamavit, quæ honorifice pro magnæ religionis specie ab ea suscepta est. Hanc autem sua sequebatur canicula. Cumque vidisset mulier illa caniculam lacrimantem, quæsiuit quod haberet et quare lacrimaretur. Anus ad hoc: Cara amica, ne quæras quid sit, quia adeo magnus dolor est quod nequeo dicere. Mulier magis instabat ut diceret, cui anus: Hæc quam conspicis caniculam mea erat filia casta nimis et derora, quam juvenis adamavit quidam; sed adeo casta erat, ut eum omnino sperneret, et ejus amorem respueret. Unde dolens adeo efficitur, ut magna ægritudine stringeretur, pro qua culpa miserabiliter hæc supra dicta filia mea in caniculam mutata est. His dictis præ nimio dolore erupit in lacrimas anus illa. Ad hæc fœmina: Quid, cara domina, similis peccati conscia, quid, inquam, factura sum? Me etenim dilexit juvenis, sed amore castitatis eum contempsi, et simili modo ei contigit. Cui anus: Laudo tibi, cara amica, ut quam citius poteris injus miserearis et quod quærit facias, ne et tu simili modo in canem muteris. Si enim scirem inter juve-

nem prædictum et filiam meam amorem, numquam in canem mutaretur filia. Cui ait mulier casta : Obsecro ut consilium hujus rei utile dicas, ne propria forma privata efficiat canicula. Anus : Libenter pro Dei amore et remedio animæ meæ, et quia misereor tui, hunc supradictum juvenem quæram, et si quo invenire poterò, ad te reducam. Cui gratias egit mulier, et sic anus artificiosa dictis fidem præbuit. Quem promisit reduxit juvenem, et sic eos adsociavit.

Discipulos magistro : Numquam audivi tam mirabile quod et puto fieri arte dyaboli. Magister : Ne dubites. Discipulus : Spero quod si quis tam sapiens erit ut semper timeat se posse decipi arte mulieris, forsitan ab illius ingenio se custodire valebit. Magister : Audivi de quodam homine qui multum laboravit ut suam custodiret, sed nihil profuit. Discipulus magistro : Dic mihi quid fecit, ut melius sciam, si quam duxero, illam custodire. Magister :

FABULA XII.

Quidam juvenis fuit qui totam intentionem suam et totum sensum et adhuc totum tempus suum misit ad hoc ut sciret omnimodam artem mulieris, et hoc facto voluit ducere uxorem. Sed primitus perrexit quærare consilium et sapientiorum illius regionis adiit hominem. Qualiter custodire posset quam ducere volebat quæsivit uxorem. Sapiens vero hoc audiens sibi dedit consilium quod construeret domum altis parietibus lapideis, poneretque intus mulierem, daretque sibi satis ad comedendum et non superflua indumenta, faceretque ita domum quod non esset in ea nisi solum ostium solaque fenestra per quam videret, et tali altitudine per quam nemo intrare posset vel exire. Juvenis vero, audito consilio sapientis, sicuti ei jusserat egit. Mane vero cum juvenis exibat de domo, ostium firmabat et similiter quando intrabat. Quando autem dormiebat, sub capite suo clavem abscondebat. Hoc autem longo tempore egit. Quadam vero die dum juvenis iret ad forum, mulier, ut erat solita facere, ascendit fenestram et euntes et redeuntes intente aspexit. Hac una die cum ad fenestram staret, vidit quemdam juvenem formosum corpore atque facie, quo viso statim illius amore succensa fuit, et ut supra dictum est, custodita cæpit cogitare quomodo et qua arte posset loqui cum adamato juvene. At ipsa plena ingenio ac dolositatis arte cogitavit quod claves domini sui furaretur dum dormiret, et ita egit. Hæc vero assueta erat dominum suum unaquaque nocte inebriare vino ut securius ad amicum suum posset exire et suam voluntatem explere. Dominus vero illius philosophicis jam edoctus monitis sine dolo nullos esse muliebres actus, cæpit cogitare quid sua conjux strueret frequenti et cotidiana potatione, quod ut sub occulto poneret se finxit ebrium esse. Cujus rei mulier inscia de lecto nocte consurgens, perrexit ad ostium domus, et aperto exivit ad amicum. Vir autem suus in silentio noctis suaviter

consurgens, venit ad ostium et apertum clausit, firmavit, fenestram ascendit, stetitque ibi donec in camisia uxorem suam revertentem vidit, quæ domum rediens ostium pulsavit. Vir mulierem suam audiens et videns, ac si nesciret interrogavit quis esset. At ipsa culpæ veniam petens et numquam amplius se hoc facturum promittens nihil profecit, sed vir iratus ait quod eam non intrare permetteret, sed esse suum suis parentibus ostenderet. At ipsa magis et magis clamans dixit quod nisi ostium recluderet, in puteum qui juxta domum erat saltret et ita vitam finiret, sicque de morte sua amicis et propinquis rationem redderet. Spretis minis dominus suæ mulieris, intrare non permisit. Mulier vero plena arte et calliditate sumpsit lapidem quem projecit in puteum, hac intentione ut vir suus audito sonitu lapidis in puteum ruentis putaret sese in puteum cecidisse, et hoc peracto mulier post puteum se abscondit. Vir simplex atque insipiens. audito sonitu lapidis in puteum ruentis, mox de domo egrediens, celeri cursu ad puteum venit, putans verum esse quod mulierem audisset cecidisse. Mulier vero videns ostium domus apertum, et non oblita est suæ artis, intravit domum, firmatoque ostio ascendit fenestram. Ille autem videns se esse deceptum, inquit : O mulier fallax, plena arte dyaboli, permitte me intrare, et quidquid mihi foris fecisti me dononatum tibi crede. At illa eum increpans introitumque domus omnino et sacramento denegans ait : O seductor, tuum esse atque tuum facinus parentibus tuis ostendam, quia unaquaque nocte es sollicitus ita furtim a me exire et meretrices adire ; et ita egit. Parentes vero hæc audientes atque verum existimantes increpaverunt eum, et ita mulier illa liberata arte sua flagitium quod meruerat in virum destruxit, cui nihil profuit immo offuit mulierem custodisse. Nam iste etiam accidit cumulus miseræ quod existimatione plurimorum quod patiebatur meruisse crederetur, unde quidem bonis quampluribus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione scædatus ob uxoris maliloquium, incestus tulit supplicium.

Discipulus : Nemo est qui ab ingenio mulieris custodire se possit, nisi quem Deus custodierit, et hæc talis narratio ne ducam uxorem magna est D dehortatio. Magister : Non debes omnes mulieres credere tales esse, quoniam magna bonitas atque castitas in multis reperitur mulieribus, et scias in bona muliere bonam societatem reperiri posse. Bona mulier fidelis custos est et bona domus. Salomon in fine libri Proverbiorum suorum viginti duos versus de laude atque bonitate mulieris bonæ composuit (21). Discipulus ad hæc : Bene me confortasti, sed audisti tamen aliquam mulierem quæ sui sensus ingenium niteretur in bonum mittere? Magister : Audivi. Discipulus : Refer mihi de illa, quia videtur mihi res nova. Magister :

FABULA XIII.

Dictum fuit mihi quod quidam Hispanus perrexit

(21) Cap. xxxi, 10-31. . . . אשתהיל מי ימצא

Mech, et dum ibat pervenit in Ægyptum, qui deserta terræ intrare volens et transire, cogitavit quod pecuniam suam in Ægypto dimitteret, et antequam dimittere voluisset interrogavit si aliquis fidelis homo esset in illa regione cui posset committere pecuniam suam, et ostenderunt ei antiquum hominem nominaturus probitate fidelitatis, cui de suo mille talenta commisit, demum perrexit, factoque itinere ad illum rediit cui pecuniam commisit, et quod commiserat ab eo quæsit. At ille plenus nequitiae illum nunquam antea se vidisse dicebat. Ille vero sic deceptus perrexit ad probos homines regionis illius, et quomodo tractasset eum homo ille cui pecuniam commiserat eis retulit. Vicini vero illius de eo talia audientes credere noluerunt, sed nihil hoc esse dixerunt. Qui vero pecuniam perdidit, unaquaque die ad domum illius qui retinebat injuste pecuniam ibat, blandisque precibus eum deprecabatur ut pecuniam redderet, quod deceptor audiens, increpavit eum dicens ne amplius tale quid de eo diceret vel ad eum veniret, quod si faceret, pœnas ex merito subiret. Auditis minis illius qui eum deceperat, tristis cœpit redire, et in redeundo obviam cuidam vetulæ pannis heremitalibus indutæ. Hæc autem baculo suo fragiles artus sustentabat, et per viam laudando Deum lapides ne transeuntium pedes læderentur locabat. Quæ videns hominem flentem, cognovit eum esse extraneum. Commota pietate in angiportum vocavit et quid ei accidisset interrogavit. At ille ordinate narravit. Fœmina auditis verbis ejus inquit : Amice, si vera sunt quæ retulisti, feram tibi inde auxilium. Et ille : Quomodo potes hoc facere, ancilla Dei? At illa inquit : Adduc mihi hominem de terra tua cujus factis et dictis fidem habere possis. At ille adduxit. Demum decepti socio præcepit decem cofros externis pretiosis depictos coloribus, atque ferro deargentato ligatos cum bonis scriis emere et ad domum sui hospitis afferre, lapidibusque comminutis implere. At ipse ita egit. Mulier vero ut vidit omnia illa quæ præceperat esse parata, ait : Nunc decem homines perquire qui cunctes ad domum illius qui te decepit mecum et cum socio tuo deserant scrinios unus post alium venientes ordine longo, et quam cito primus venerit ad domum hominis qui te decepit et requiescet ibi, veni et interroga pecuniam, et ego tam confido in Deum quod reddita tibi tua pecunia fuerit. At ipse sicuti vetula jusserat fecit, quæ non oblita incepti quod præceperat, iter inceptum et venit cum socio decepti ad domum deceptoris et inquit : Quidam homo de Hyspania hospitatus mecum fuit et vult Mech adire, quæritone antea pecuniam suam quæ est in decem scriniis servandam alicui homini donec revertatur commendare : precor itaque ut mei causa in æde tua custodias, et quia audivi et scio te bonum hominem et fidelem esse, nolo aliquem alium præter te solum hujus pecuniæ commendatorem adesse. Et dum ita loqueretur venit primus deferens scrinium, aliis a longe apparentibus. Interim deceptus præceptorum vetulæ non oblitus, post

A primum scrinium sicut ei præceptum fuerat venit. Ille vero qui pecuniam celaverat, plenus nequitiae et malæ artis, ut vidit hominem venientem cui pecuniam celaverat, timens ne si pecuniam requireret, alius qui suam pecuniam adducebat non committeret, contra eum ita dicendo perrexit : O amice, ubi fuisti et ubi diutinasti? Veni et accipe pecuniam fidei meæ jamdiu commendatam, quia inveni et amodo lædet me custodire. At ille lætus et gaudens recepit pecuniam gratias agens. Vetula, ut vidit hominem pecuniam suam habere, surrexit et inquit : Immo ego et socius meus contra scrinios nostros et festinare præcipiemus; tu vero expecta donec redeamus et bene serva quod jam adduximus. Ille autem lætus animo quod acceperat servavit, adventumque eorum, quod adhuc potest, expectavit, et ita bono ingenio vetulæ reddita fuit viro summa pecuniæ.

Discipulus : Istud mirum fuit ingenium atque utile, nec puto quod aliquis philosophus subtilius cogitaret per quod levius vir suam pecuniam recuperaret. Magister : Bene posset philosophus suo facere naturali ingenio. Discipulus : Hoc bene credo; sed si aliquem philosophorum hujus modi reposuisti in cordis armariolo, largire mihi discipulo, et ego fidei memoriæ commendabo, ut quandoque discipulus lacte philosophiæ educatis delicatissimum largiri possim alimentum. Magister.

FABULA XIV.

Contigit quod quidam homo habuit filium cui post mortem suam nihil præter domum dinisit. Iste cum magno labore corpori suo vix etiam quæ natura exigit suppeditabat, et tamen domum suam, licet magna coactus inedia, vendere volebat. Habebat autem puer iste quemdam vicinum valde divitem qui domum emere cupiebat ut suam largiorem faceret. Puer autem nec prece, nec pretio vendere volebat. Quod postquam iste dives comperit quibus ingeniis et quibus artibus puero subtraheret domum cogitabat; at juvenis secundum posse suum familiaritatem ejus devitavit. Denique contristatus dives ille causa domus et quod non posset puerum decipere, quadam die venit ad puerum et inquit ei : O puer, accomoda mihi partem parvam tuæ curiæ pretio, quoniam in ea sub terra decem tonellos cum oleo custodire volo, et nihil tibi nocebunt, sed habebis inde aliquod sustentamentum vitæ. Puer autem coactus necessitate concessit et dedit ei claves domus. Juvenis vero iterum more solito libris liberaliter serviens victum perquisivit. At dives homo acceptis clavibus curiam juvenis sufficiens, quinque tonellos plenos oleo ibi recondidit et quinque dimidios, et hoc facto juvenem advocavit clavesque domus illi tribuens inquit : O juvenis, oleum meum tibi committo et in tua custodia trado. Juvenis simplex putans omnes tonellos esse plenos, in custodia recepit. At post longum tempus contigit quod in terra illa oleum carum fuit. Dives hæc audiens puero inquit : O amice, veni et juva me oleum effodere quod tuæ jamdudum mandavi custodiæ, et laboris præmium acci-

pies et tutelæ. Juvenis audita prece cum pretio diviti concessit ut secundum posse suum eum juvaret. Dives non oblitus suæ fraudis nequissimæ, adduxit homines ut oleum emerent. Quibus adductis, terram aperuerunt et quinque plenos tonellos et quinque dimidios invenerunt. Perceptis talibus vocavit puerum ita dicendo : Amice, causa tuæ custodiæ amisi oleum ; insuper quod tibi commisi fraudulenter abstulisti, quapropter volo ut mihi mea restituas. His dictis eum cepit et vellet nollet ad justitiam deduxit. Justitia eum videns accusavit, sed juvenis quid contra diceret nescivit, attamen inducias unius diei quæsit, quod justitia, quia justum erat, concessit. In civitate autem illa morabatur quidam philosophus qui cognominabatur Auxilium egentium, bonus homo et religiosus. Juvenis audito bonitatis illius præconio perrexit ad eum, quæsitque ab eo consilium dicens : Si vera sunt quæ de te mihi referentibus multis dicta sunt more domestico, fer mihi auxilium, etenim injuste accusor. Philosophus audita prece juvenis interrogavit si juste vel injuste accusarent eum. Juvenis vero quod injuste accusaretur firmavit sacramento. Audita rei veritate philosophus pietate commotus ait : Auxiliante Deo feram tibi auxilium ; sed sicut a justitia respectum usque in crastinam diem accepisti, noli dimittere quin eas ad placitum, ero tibi paratus succurrere tuæ veritati atque eorum nocere falsitati. Juvenis autem quod philosophus eum jusserat egit. Mane autem facto, venit philosophus ad justitiam, quem postquam vidit justitia ut sapientem et philosophum vocavit, vocatumque juxta se sedere fecit. Inde justitia vocavit accusantes et accusatum, præcepitque quod suorum recordarentur placitorum et ita fecerunt. Illis vero astantibus, justitia ait philosopho quod causas audiret et inde judicium faceret. Inde philosophus : Præcipe, justitia, clarum oleum de quinque tonellis plenis mensurari, et scias quantum sit tibi clari olei, et similiter de quinque dimidiis, et scias quantum ibi clari olei fuerit. Deinde spissum oleum de quinque plenis tonellis sit mensuratum et scias quantum spissi olei in eis sit, et similiter de quinque dimidiis facias mensurari, et scias quantum spissi olei fuerit ibi ; et si tantum spissi olei inveneris in dimidiis tonellis quantum in plenis, scias oleum fuisse furatum. Et si in dimidiis tonellis inveneris talem partem spissitudinis qualem oleum clarum ibi existens exigit quod quidem et in plenis tonellis invenire poteris, scias oleum non fuisse furatum. Justitia hæc audiens confirmavit judicium, factumque est ita, et hoc modo juvenis evasit sensu philosophi. Finitis placitis juvenis philosopho grates reddidit. Tunc philosophus ait illi : Numquamne illud philosophi audisti ? Non emas domum antequam cognoscas vicinum. Ad hoc juvenis : Primum habuimus domum antequam juxta nos hospitaretur. Cui philosophus : Primum vendas quam maneas juxta malum vicinum.

Discipulus : Tale judicium apparet esse philosophi, et hoc est gratia Dei. Merito vocatus est hoc

A nomine Auxilium miserorum. Iterum discipulus : Etsi jam audita mente sedeant, ad audiendum plura incitant. Magister inquit : Libenter tibi dicam, et sic inquit :

FABULA XV.

Dictum fuit de quodam divite in civitatem eunte quod sacculum cum mille talentis deferret secum, et insuper aureum serpentem oculos habentem jactinos in sacculo eodem, quod totum simul amisit. Quidam vero pauper iter faciens invenit, deditque uxori suæ, et quomodo invenisset retulit. Mulier hoc audiens ait : Quod Deus dedit custodiamus. Alia die per viam præco ita clamando perrexit : Qui talem censum invenit reddat, et absque aliquo peccato centum talenta inde habeat. Hæc audiens inventor census, dixit uxori : Reddamus censum et absque peccato centum talenta inde habeamus. Inde mulier ait : Si Deus illum voluisset hunc censum habere, non amisisset ; quod Deus donavit custodiamus. Inventor census ut redderetur elaboravit, at ipsa omnino denegabat, et tamen vellet nollet mulier, dominus reddidit et quod præco promiserat expetiit. Dives autem plenus nequitie ait : Adhuc alium serpentem mihi deesse sciatis. Hoc prava intentione dicebat ut pauperi homini talenta non redderet promissa ; pauper vero se nihil amplius invenisse dicebat. At homines civitatis illius diviti faventes pauperi derogantes inexorable contra fortunam pauperis odium gerentes, illum ad justitiam provocaverunt. Pauper autem, ut supra dictum est, se nihil amplius invenisse dicebat. Sed dum sermo hujusmodi pauperum divitumque per ora discurreret ministris referentibus tandem percussit ora regis. Quod simul audivit divitem et pauperem et pecuniam sibi præsentari præcepit. Adductis omnibus, philosophum scilicet Auxilium miserorum cum aliis sapientibus ad se vocavit, eisque accusatoris vocem et accusati audire et enotare præcepit. Philosophus hæc audiens, commotus pietate pauperis ait : Auxiliante Deo te liberare conabor. Ad hoc pauper : Scit Deus quia reddidi quantum inveni. Inde philosophus ad regem : Si rectum judicium inde vobis audire placuerit, dicam. Rex hæc audiens ut judicaret rogavit. Tunc philosophus regi : Iste homo dives bonus est multum, et non est credibile eum aliquid interrogare quod non amisisset ; ex alia parte credibile mihi videtur quod iste pauper homo nihil amplius invenit quam reddidit, quia malus homo si esset, non quod reddidit redderet, imo totum celaret. Inde rex : Quid autem inde judicas, philosophus ? Philosophus : Rex, sume censum, et da ex eo pauperi centum talenta, et quod remanserit serva donec veniat qui censum quærat, quia non est hic cujus iste census sit, et iste dives homo cat ad præconem et faciat interrogare sacellum cum duobus serpentibus. Regi autem placuit hoc judicium, atque omnibus ibi circumstantibus. Dives vero qui sacellum perdiderat, hoc audiens inquit : Bone rex, dico tibi in veritate censum istum fuisse meum, sed quia volebam pauperi

domini quod præco promiserat auferre, dixi mihi alium serpentem adhuc deesse; sed modo, rex, mei miserere et quod præco promisit reddam pauperi. Inde rex censum reddidit diviti, dives pauperi. Ita philosophus sensu et ingenio pauperem liberavit.

Discipulus: Apparet hoc esse ingenium philosophiæ: hoc exemplo non est mirum quod de duabus mulieribus Salomon judicavit (22).

Philosophus ait: Ne aggrediaris viam cum aliquo nisi prius eum cognoveris. Si quisquam ignotus tibi in via associaverit iterque tuum investigaverit, dic te velle longius ire quam disposueris, et si detulerit lanceam, vade ad dexteram; si ense, ad sinistram. Arabs castigavit filium suum dicens: Sequere calles quamvis sint semitis longiores. Item accipe puellam in uxorem quamvis sit vetula, et iterum fer merces tuas ad magnas civitates quamvis vilis ibi vendere putes. Ad hæc filius:

FABULA XVI.

Verum est quod dixisti de magnis viis, nam quadam die dum ego et socii mei perrexerimus ad urbem sole ad occasum propinquante et adhuc longe essemus a civitate, vidimus semitam quæ secundum visum ituris ad civitatem promittebat compendium. Invenimus senem a quo requisivimus de itinere illius semitæ: at senex ait: Propius semita ducit ad civitatem quam magna via, et tamen citius per magnam viam ad civitatem venietis quam per semitam. Hæc audientes illum pro stulto habuimus, et magnam viam prætermittentes semitæ declinavimus, quam insistentes ad dexteram et ad sinistram quanta fuit nox deerravimus, nec ad civitatem pervenimus. At si per callem tendissemus, procul dubio media nocte civitatem subintrassemus.

Pater ad hæc: Hoc nobis alia vice evenit cum pergeremus per magnam viam ad civitatem. Præerat nobis fluvius quem quocumque modo transituri eramus antequam civitatem intraremus, sicque nobis iter agentibus in duas partes secta est via, quarum una ad civitatem per vadum, altera per pontem ducebat. Demum quemdam senem vidimus quem de duabus viis quæ prius duceret ad civitatem interrogavimus. Senex ait: Brevior est via per vadum ad civitatem duobus miliariis quam via per pontem, sed tamen citius potestis ire per pontem. Et quidam ex nostris illum senem sicut vos vestrum antea deriserunt et per vadum iter aggressi sunt; sed eorum alii socios submersos dimiserunt, alii equos et sarcinas perdidit, quidam vero per amnem mactos alios omnino amissos deflexerunt, sed nos et senex noster qui per pontem transivimus sine impedimento et absque omni incommodo processimus et eos super ripam fluminis adhuc jacturam deflentes reperimus. Quibus flentibus et cum rastris et sagena ima fluvii perscrutantibus senex ait: Si nobiscum per pontem perrexissetis, non ita contigisset. Aiunt: Hoc fecimus quia viam tardare volebamus.

(22) III Reg., cap. III, 27. ויש המלך ויאמר תני לה את הילוך הדי הרבת לא תביהרו היא אמר.

Ad hæc senex: Nunc magis tardati estis, et illis relictis læti subintravimus portas urbis. Tale est proverbium quod audivi: Magis valet longa via quæ ad paradisum, quam brevis ad infernum.

Arabs castigavit filium. Fili, si fueris in via cum aliquo socio, dilige eum sicut te ipsum, et ne mediteris aliquem decipere ne et tu decipiaris veluti duobus contigit burgensibus et rustico. Filius: Refer mihi ut aliquid utilitatis inde accipiant posteri.

FABULA XVII.

Dictum fuit de burgensibus duobus et rustico causa orationis Mech adeuntibus quod essent socii victus donec venirent Mech, et tunc defecit illis cibus ita quod non remansit eis quicquam nisi tantum farinæ qua solum panem et parvum facerent. Burgenses vero hoc videntes dixerunt ad invicem: Parum panis habemus et noster multum comedit socius, quapropter oportet nos habere consilium quomodo sibi partem panis auferre possimus, et quod nobiscum debet soli comedamus. Deinde acceperunt hujuscemodi quod facerent panem et coquerent, et dum coqueretur dormirent, et quisquis eorum mirabiliora somniando videret, solus panem comederet. Hæc artificiose dicebant quia simplicem rusticum ad hujusmodi fictilia deputabant. Et fecerunt panem quem coxerunt, demum jacuerunt ut dormirent. At rusticus, percepta eorum astutia, dormientibus sociis, traxit panem semicoctum, comedit et iterum jacuit. Unus de burgensibus sicut somno perterritus esset evigilavit sociumque vocavit, cui alter de burgensibus ait: Quid habes? At ille inquit: Mirabile somnium vidi, nam mihi visum fuit quod duo angeli aperiebant portas cæli et me sumentes ducebant ante Deum. Cui socius: Mirabile est hoc somnium quod vidisti; at ego somniavi quod a duobus angelis me ducentibus et terram findentibus in infernum ducerer. Rusticus hoc totum audiebat et se dormire fingebat; sed burgenses decepti decipere volentes ut evigilarent rusticum vocaverunt. Rusticus vero callide et ut territus esset respondit: Qui sunt qui me vocant? At illi: Socii tui sumus. Et rusticus: Redistis jam? At ipsi contra: Quo perreximus unde redire debeamus? Ad hoc rusticus: Nunc visum erat mihi quod duo angeli unum ex vobis accipiebant et aperiebant portas cæli, ducebantque illum ante Deum; deinde alium accipiebant duo alii angeli, et aperta terra ducebant in infernum, et his visis putavi neminem jam amplius rediturum, et surrexi et panem comedi.

O fili! sic evenit eis qui socium decipere voluerunt, quia suo ingenio decepti fuerunt. Tunc filius: Ita evenit eis sicut in proverbio dictum est: Qui totum voluit, totum perdidit. Hæc est autem natura canis cui faverunt illi quorum unus alii cibum auferre cupit, sed si naturam cameli sequerentur, mitiorem naturam imitarentur: nam talis est natura cameli, quando insimul datur præbenda multis, nullus eorum comedet donec omnes edant insimul; et si unus infir-

mater quod nequeat comedere, donec removeatur alii jejunabunt. Isti burgenses postquam volebant animalem naturam sibi sumere, mitis-imi animalis naturam sibi debuissent vendicare, et merito cibum amiserunt. Quin etiam hoc eis evenisse voluissem quod magistro meo narrante jam dudum audivi evenisse incisori regis pro discipulo suo proprium nomen Nediū, ut fustibus cæderentur. Pater ad hæc: Dic mihi, fili, quid audisti quomodo contigit discipulo, quoniam talis narratio animi erit recreatio. Filius:

FABULA XVIII.

Narravit mihi magister meus quemdam regem habuisse incisorem qui diversos diversis temporibus aptos ei incidere pannos. At ille discipulos sutores habebat quorum quisque artificiose suebat quod magister incisor regis inciderebat. Inter quos unus erat discipulus nomine Nediū qui socios arte sutoria superabat. Sed die festo veniente rex suorum incisorem pannorum vocavit et pretiosas vestes sibi et familiaribus parari præcepit. Quod ut citius et sine impedimento fieret, unum de camerariis suis eunuchum cujus illud erat officium sutoribus custodem addidit, et ut eorum curvos unguis observaret, et eis ad sufficientiam necessaria ministraret rogavit. Sed in una dierum ministri calidum panem et mel cum aliis ferculis incisori et consociis comedendum dederunt, et qui aderant comedere cœperunt. Quibus epulantibus eunuchus: Quare absente Nediū comeditis nec illum expectatis? Magister inquit: Quia mel non comederet etiamsi adesset; et comederunt. Deinde venit Nediū et ait: Quare me absente comeditis, nec partem meam reservastis? Eunuchus ad hæc: Magister tuus dixit quod mel non comederes etiamsi adesses. At ille tacuit et quomodo magistro suo illud recompensare posset cogitavit. Et hoc facto, magistro absente, Nediū secreto dixit eunuchus: Domine, magister meus quandoque frenesim patiens sensum perdit et indiscrete circumstantes verberat et interimit. Cui eunuchus: Si scirem horam quando ei contingit, ne quid inconsulte ageret ligarem et loris corrigere constringerem. At Nediū ait: Cum videris eum huc et illuc aspicientem et terram manibus verberantem et a sua sede surgentem et scamnum super quod sedet manu rapientem, tunc scias eum esse insanum, et nisi tibi et tuis provideris, caput fuste dolabit. Talibus dictis Nediū sequenti die magistri sui forfices secreto abscondit, at incisor quærens forfices et non inveniens, cœpit manibus terram percutere et huc et illuc aspiceret et a sua sede surgere et scamnum super quod sedebat manu dimovere. Hæc videns eunuchus statim suos vocavit clientes præcepitque incisorem ligari et ne aliquos verberaret graviter verberari. Sed incisor clamabat ita dicendo: Quid foris feci, ut quid talibus me affligitis verberibus? At illi acrius verberando tacebant. Quando autem lassī fuerunt verberando exosum vitæ solverunt, qui respirans sed longo temporis intervallo

(23) Levitic. xix, 18. אהבת לרעך כביתך

quærsivit ab eunuchus quid foris fecisset. Eunuchus ad hoc: Dixit mihi Nediū discipulus tuus quod quandoque insanires et non nisi vinclis et verberibus correptus cessares, et ideo te ligavi. Hoc audito incisor Nediū discipulum suum vocavit et ait: Amice, quando me novisti insanum? Ad hoc discipulus: Quando novisti me mel non comedere? Eunuchus et alii hæc audientes riserunt, et utrumque merito pœnas suscepisse judicaverunt.

Ad hoc pater: Merito hoc illi accidit, quia si custodiret quod Moyses præcepit ut diligeret fratrem suum sicut seipsum (23), non hoc ei evenisset.

Castigavit filium suum dicens: Vide ne imponas aliquod crimen socio tuo servo sive libero, ne ita tibi contingat sicut duobus jocularibus contigit ante regem. Ad hoc filius: Narra mihi, pater, obsecro. Pater: Fiat.

FABULA XIX.

Venit quidam jocularis ad regem, quem vocatum rex cum alio jocularis fecit sedere atque comedere; sed qui prius erat jocularis cœpit invidere supervenienti quem rex sibi præferebat et omnes amici. Quod ne duraret diu pudorem illi facere ut sic saltem aufugeret cogitavit. Itaque nescientibus aliis ossa latenter primus jocularis coordinavit et ante socium posuit, finitoque prandio in opprobrium socium conjectans struem ossium regi ostendit et mordaciter inquit: Domine, socius meus omnium ossium istorum vestituram comedit. Rex vero torvis oculis respexit. Accusatus autem regi ait: Domine feci quod natura humana requirebat, carnes comedi et ossa dimisi; socius autem meus fecit quod sua natura scilicet canina inquirebat, quia comedit carnes et ossa.

Dixit philosophus: Honora minorem te et da sibi de tuo sicut vis quod major te honoret et de suo tibi tribuat. Alius: Turpe quidem est multum diviti esse avarum, mediocri pulchrum esse largum. Discipulus ait: Diffinitionem largi et avari et prodigi mihi subscribe. Pater: Qui dat quibus dandum est, et retinet quibus retinendum est, largus est; qui prohibet quibus prohibendum non est, avarus est: qui dat quibus dandum est et quibus non est dandum, prodigus. Alius: Noli associari rei deficienti et ne proponas te rei crescenti. Alius: Magis valet parva beatitudo quam plena domus auro et argento. Alius: Utilia perquire magno sensu, non magna velocitate. Alius: Ne respicias ditiores te ne in eum pecces, sed respice pauperiores te et iude grates Deo redde. Alius: Non deneges Deum pro paupertate, pro divitiis noli superbire. Alius: Quisquis multa cupit, majorum fame tabescit. Alius: Si vis in hoc sæculo tantum habere quantum suffecerit naturæ, non multa te decebit congregare; et si cupido satisfacere volueris animo, licet congregatis quæcunque in toto mundo ambitu continentur divitiis, sitis tamen ardebit habendi. Alius: Qui parce sua dispendit, diu durant ei possessa. Alius:

Qui vult relinquere sæculum, videat ne aliquid retineat quod sit illius partium, quoniam tantumdem valent ac si paleis ignem extingueret. Alius: Qui pecuniam congregat multum laborat, vigiliis tabescit ne perdat, ad ultimum dolet quando perdit quod obtinuerat. Discipulus magistro: Laudas congregari pecuniam? Magister: Ita, acquire juste et in bono expende, nec in thesauro reconde. Alius: Ne desideres res alterius et ne doleas de amissis rebus, quoniam dolore nihil erit recuperabile, unde dicitur:

FABULA XX.

Quidam habuit virgultum in quo rivulis fluentibus herba viridis erat, et pro habitate loci conveniebant ibi volucres modulamine vocum cantus diversos exercentes. Quadam die dum in suo fatigatus quiesceret pomerio, quædam avicula super arborem cantando delectabiliter sedit. Quam ut vidit et ejus cantum audivit, deceptam laqueo sumpsit. Ad quem avis: Cur tantum laborasti me capere, vel quod proficuum in mea captione sperasti habere. Ad hæc homo: Solos cantus tuos audire cupio. Cui avis: Pro nihilo, quia nec prece nec pretio cantabo. At ille: Nisi cantaveris, ite comedam. Et avis: Quomodo comedes? Si comederis coctam avia, quid valebit avis tam parva? Et etiam caro erit hispida. Si assata ero, multo minor fuero; sed si me habere dimiseris magnam utilitatem consequeris. At ille contra: Quam? Avis: Ostendam tibi tres sapientes manerías quas majoris pretii facies quam trium vitulorum carnes. At ille securus promissi avem permisit abire. Cui avis ait: Unum est de promissis, ne credas omnibus dictis; secundum, quod tuum erit semper habere; tertium, ne doleas de amissis. Hoc dicto, avicula arborem conscendit et dulci canore dicere cœpit: Benedictus Dominus qui tuorum aciem oculorum clausit et sapientiam abstulit, quoniam si intestinorum plicas meorum perquisisses, unius ponderis uncie jacinctum invenisses. Hæc audiens ille cœpit flere et palmis pectus percutere, quoniam fidem dictis præbuerat aviculæ. At avis ait illi: Cito oblitus es sensus quem tibi dixi. Nonne dixi tibi: Ne credas quicquid tibi dicetur? Quomodo credis quod in me sit jacinctus qui sit ponderis unius uncie, cum ego tota non sum tanti ponderis? Et non dixi tibi: Ne doleas de rebus amissis? Quare pro jacincto qui in me est doles? Talibus dictis rustico deriso avis in nemoris avia devolavit.

Philosophus suum castigavit discipulum dicens: Quicquid invenies legas, sed non credas quicquid legeris. Ad hæc discipulus: Credo non esse verum quicquid est in libris, nam simile huic legi in libris et proverbii philosophorum: Multæ sunt arbores, sed non omnes faciunt fructum; multi sunt fructus, sed non omnes comestibiles. Castigavit Arabs filium suum dicens: Fili, ne dimittas pro futuris præsentia, ne forsitan perdas utrumque, sicut evenit lupo de bobus promissis a rustico.

FABULA XXI.

Dictum namque fuit de aratore quod boves illius

A recto tramite nolent incidere, quibus dixit: Lupi vos comedant! Quod lupo audiens acquievit, Cum dies declinaret et jam rusticus de aratro boves solvisset, venit ad eum lupo dicens: Da mihi boves quos promisisti. Ad hæc arator: Si verbum dixi, non sacramento firmavi. Et lupo contra: Habere debeo quia concessisti. Dixerunt tandem quod irent ad iudicium. Quod dum facerent vulpi obviaverunt, Quibus adveniens ait vulpes: Quo tenditis? Illi quod factum fuerat narraverunt vulpi. Quibus dixit: Pro nihilo alium quaeritis iudicem, quoniam rectum vobis faciam iudicium; sed prius permittite loqui consilio uni ex vobis et deinde alii, et si potero vos concordare sine iudicio, sententia celabitur; sin autem, in commune detur. At ipsi concesserunt. Vulpis primum locuta cum aratore ait: Da mihi unam gallinam et uxori meæ alteram, et habebis boves. Arator concessit, et hoc facto cum lupo loquitur dicens: Amice, audi: Meritis tuis procedentibus pro te debet, si qua est facundia, laborare. Tantum locuta sum cum rustico quod si boves illius dimiseris omnino quietos, dabit tibi caseum ad magnitudinem clypei factum. Hoc lupo concessit. Cui vulpes ait: Concede aratorem boves suos ducere, et ego ducam te ad locum ubi parantur illius casei, ut quem volueris de multis eligere possis. Sed lupo assata vulpis deceptus verbis quietum abire permisit rusticum. Vulpes vero vagando huc et illuc quantum potuit lupum deviauit, quem veniente obscura nocte ad altum puteum deduxit, cui super puteum stanti formam lunæ semiplenæ in ima putei radiantis ostendit et inquit: Hic est caseus quem tibi promisi, descende si placet, et comede. Ad hæc lupo: Descende primitus, et si sola deferre non poteris, ut te juvem faciam quod hortaris. Et hoc dicto viderunt cordam pendentem in puteo in cuius caput erat urceola ligata et in alio capite cordæ altera urceola, et pendebant tali ingenio quod una surgente altera descendebat. Quod vulpes simul ac vidit quasi obsequens precibus lupi urceolam intravit et ad fundum venit. Lupo autem inde gavisus ait: Cur non offers mihi caseum? Vulpes ait: Nequeo præ magnitudine; sed intra aliam urceolam et veni sicut mihi spondidisti. Lupo intrante aliam urceolam, ponderis magnitudine ducta cito fundum petiit, altera surgente cum vulpe quæ erat levior. Vulpecula tacto ore putei foras exiit et in puteo lupum dimisit, et ita quia pro futuro præsens dimisit, lupo merito boves et caseum perdidit.

Arabs castigavit filium suum: Ne credas omni consilio quod audies donec fuerit probatum in aliquo an sit utile, ne contingat tibi sicut latroni contigit qui consilio domini cuiusdam domus credidit. Ad hæc filius: Quomodo, pater, evenit ei? Pater:

FABULA XXII.

Dictum est mihi quod quidam latro ad domum cuiusdam divitis perrexit intentione furandi. Ascendens tectum ad fenestram per quam fumus exibat et si aliquis intus vigilaret auscultavit. Quod ut do-

minus domus comperit, suaviter suæ uxori ait : Interroga alta voce unde venit mihi iste tam magnus census quem habeo; quod ut rem scias multum elabora. Tunc ipsa alta voce ait : Domine, unde tam magnum censum habuisti cum numquam mercator fueris? At ille : Quod Deus donavit serva et fac inde voluntatem tuam et non inquiras unde mihi tanta pecunia venerit. At ipsa sicut injunctum fuerat, magis et magis ut rem sciret instigabat. Demum quasi coactus precibus uxoris suæ inquit dominus : Vide ne cuiquam secreta nostra detegas; latro fui. At ipsa ait : Mirum mihi videtur quomodo tam magnum censum latrocinio acquirere potuisti, quod numquam audivimus clamorem sive aliquam calumniam inde. At ipse ait : Quidam magister meus me carmen edocuit quod dicebam quando ascendebam super tectum et veniens ad fenestram accipiebam radium lunæ manu et carmen meum septies dicebam, scilicet, *saulem*, et ita descendebam sine periculo. Quidquid pretiosum inveniebam in domo corrodens sumebam. Hoc facto iterum ad radium lunæ veniebam, et eodem carmine septies dicto, cum omnibus in domo sumptis ascendebam, et quod sustuleram ad hospitium deferebam. Tali ingenio hunc quem possideo censum habeo. At mulier ait : Bene fecisti quod mihi talia dixisti, nam si quandoque filium habuero, ne pauper degat, hoc carmen docebo. At dominus inquit : Permite me dormire quoniam somno aggravatus volo quiescere, et ut magis deciperet, quasi dormiens stertere cœpit. Perceptis denique talibus verbis, fur inde gavisus et dicto septies carmine, et sumpto manu radio lunæ, laxatis manibus et pedibus per fenestram in domum, magnum faciens sonum, cecidit et fracto crure et brachio congemuit. Ad dominus domus quasi nesciens inquit : Tu quis es qui ita cecidisti? Ad hæc latro : Ego sum ille fur infelix qui tuis credidi fallacibus verbis.

Ad hoc filius : Pater, tu benedicaris, quoniam dolosa edocuisti me vitare consilia. Philosophus : Cave consilium azimum donec sit fermentatum. Alius : Ne credas consilium monentis quod deneges alterius benefactum; qui denegat coram oculis cernentis omnia se accusat. Alius : Si fueris in aliquo bono ne pecces inde, quoniam sæpissime maximum comminuitur bonum vel amittitur. Discipulus ad magistrum : Prohibuit philosophus benefactum negare. Ad hoc magister : Qui denegat benefactum, denegat Deum, et ille qui non obedit regi victori, est inobediens Deo. Discipulus : Ostende mihi rationem quomodo hoc esse possit. Magister : Nullum benefactum procedit de creatura ad creaturam nisi ex Deo procedat, et illi qui denegant benefactores, et ita denegant Deum. Alius : Custodi te a rege illo qui ferus est ut leo, cui est levis animus ut puer. Alius : Qui malum dicit de rege, ante tempus suum morietur. Alius : Diutius durare patitur Deus regnum regis in sua persona peccantis si bonus sit gentibus et mitis, quam faceret justo regi in sua

A persona si malus esset gentibus et crudelis. Alius . Tene rectam justitiam inter homines et diligenti te, nec properes ulli reddere mutuum boni vel mali, quia diutius expectabit te amicus, et diutius timebit te inimicus.

FABULA XXIII.

Plato retinet in libro de Prophetiis quod quidam rex erat in Græcia senex gentibus crudelis. Huic crevit maximum e multis partibus bellum, cujus ut sciret eventum, totius suæ regionis et vicinæ mandavit philosophos, quibus congregatis ait : Videte quoniam magnum mihi et vobis ingruat bellum, quod propter meum credo vobis evenire peccatum; sed si aliquid est in me quod sit reprehendendum, dicite et vestro judicio corrigere festinabo. Philosophus : De criminalibus in corpore vestro nullum scimus, nec quid nobis et volis venturum sit cognoscimus; sed hic prope via trium dierum moratur quidam sapiens homo nomine Marianus, qui per Spiritum sanctum loquitur. Ad eum ergo de philosophis nostris aliquos legate, ipse vobis in tota vita vestra quid venturum sit per eos declarabit. His ita peractis septem philosophos ad eum misit, qui postquam ubi habitaverat intraverunt, urbem desertam illius maximam invenere partem; sed illis quærentibus hospitium Mariani, dictum fuit quod ipse et multi de concivibus perissent heremum. Istis auditis perrexerunt ad eum. Quos ut vidit sapiens, dixit : Venite, venite, legati regis inobedientis. Deus enim in custodia ei diversas nationes subdidit, quarum non rectus gubernator sed immitis extitit. Deus qui illum et illius subditos de eadem materia creavit ejus immoderatam diu passus nequitiam multimodis correctionibus ut converteret ammonuit, sed tandem ad malum ejus in illius necem inmisericordes barbaras suscitavit gentes : et hoc dicto tacuit sapiens homo. Quod audientes philosophi mirabantur et qui aderant universi. Die vero terita philosophis quærentibus licitum repatriandi, reverendus ille philosophico spiritu dixit : Revertimini quoniam mortuus est dominus vester, et Deus jam novum regem ibi posuit qui sit rectus gubernator et mitis gentibus subditis. Auditis talibus philosophi qui venerant, tribus cum prædicto sapiente remanentibus, quatuor repatriaverunt qui omnia ut eis dictum fuerat vera et constituta invenerunt.

Arabs dixit filio suo : Ne moreris in civitate regis dispensa cujus erit major quam redditus.

FABULA XXIV.

Dictum namque est quod quidam rex suorum communi assensu procerum cuidam suo familiari quem antea cognoverat in secularibus esse prudentem totius regni commisit habenas, qui provinciæ redditus susciperet et causas tractaret. Cujus frater, alterius regni dives mercator, remotam incolebat civitatem, qui percepto de fratris sublimatione parato comitatu prout decuit ut fratrem visceret iter incepit, præmisso tandem nuncio ne subitus aut im-

provisus veniret, qui de adventu suo fratri referret. Civitati in qua frater aderat appropinquavit. Audito fratris adventu, frater occurrit et hylari vultu satis eum accurate suscepit. Transactis aliquot diebus proviso tempore et loco regis etiam fratrem suum advenisse inter cætera quæ sciebat placere retulit. Cui rex : Si frater tuus tecum in meo regno remanere acquieverit, omnia tecum illi etiam rerum mearum custodiam communem esse concedo; quod si laborem renuerit, in hac civitate largas ei possessiones donabo et consuetudines et quæ deberet mihi facere condonabo. Si vero demum tactus amore natalis soli repatriare voluerit, plura vestimentorum mutatoria, et quæcumque ei fuerint necessaria largire cum habundantia. Auditis sermonibus regis frater fratrem convenit, et quanta dominus promiserat ordine retractavit. Cui frater : Si vis ut tecum morer, ostende mihi quanti sunt redditus regis. Ipse vero omnes ostendit. Deinde interrogavit quas expensas rex faceret, quod ipse indicavit. Tunc ipse computavit cum fratre quia quantus erat redditus tanta erat et expensa, et dixit fratri : Amice, video tantam esse regis expensam quantus est redditus, et si consurrexerit bellum regi vestro, vel aliquid tale, unde procurabit ipse milites suos, vel unde inveniet eis nummos? Frater : Aliquo consilio acquiremus. Cui frater : Timeo ne census meus sit pars hujus consilii, et ideo vale, quia noto amplius morari.

Philosophus : Rex est similis igni, cui si nimis admotus fueris, cremaberis; si ex toto remotus, frigidus. Filius ad patrem : Si credidero verbis philosophi, numquam familiaris ero regi. Cui Pater : Fili, placere regi summa prudentia est. Filius : Pater, erudi me quomodo, si oportuerit me regi servire, ut prudens et bene doctus valeam placere. Pater : Ad hujusmodi instructionem multa essent necessaria quæ modo ad memoriam non revocamus, et fortasse si præscriberentur tibi pusillo, in tædium verterentur, sed de multis pauca et quæ si observaveris erunt utilia referemus. Ad quem filius : Et si erectis auribus multa cupio promissa mihi audiendi avidus vehementer efflagito. Pater : Qui vult regi esse familiaris, debet videre omni visu mentis quod cum venerit ad regem stare diu possit, nec unquam sedeat donec rex præcipiat, nec loquatur nisi cum opus fuerit, nec moretur cum rege nisi rex præceperit morari, et fideliter consilium taceat. Semper sit intentus audire quod rex dicet, ne oporteat regem his præceptum repetere. Quodcumque præcepit rex faciat. Caveat ne mentiatur regi et sic erit ei obediens; ne unquam adsociet se homini quem rex odio habebit. Cum hæc omnia et multa alia fecerit, forsitan de rege non magnum habebit proficuum. Filius : Nil pejus contingit homini quam diu regi servire et nihil boni acquirere. Pater : Hoc multis jam evenit; et ideo præcepit philosophus ne quispiam nimis moretur in servitio regis. Philoso-

(24) Talmud.

A plus : Qui servit regi sine fortuna, hoc sæculum perdit et aliud. Filius : O Pater, quare oblitus es dicere quomodo debet homo comedere coram rege? Pater : Non oblitus fui dicere, quia nulla est differentia comedere coram rege et alibi. Filius : Dic ergo quomodo ubique debeam comedere. Pater : Cum ablueris manus ut comedas, nihil tangas nisi prandium donec comedas. Ne comedas panem priusquam veniat aliud ferculum super mensam, ne dicaris impatientis; nec tantum bolum mittas in ore tuo ut micæ defluant hinc et inde, ne dicaris glutio. Ne glutias bolum priusquam fuerit bene commasticatum in tuo ore, ne stranguleris; nec pocula sumas donec sit os vacuum, ne dicaris vinosus; nec loquaris dum aliquid in ore teneris, ne aliquid intret de gutture in intumam arteriam ne sit tibi causa mortis. Si videris bolum qui placeat tibi in parapside coram sodali, non sumas, ne dicatur tibi prava rusticitas. Post prandium manus ablue quia physicum est et curabile; ob hoc enim multorum oculi deteriorantur quando post prandia manibus non ablutis teruntur. Filius : Si quis invitaverit me ad prandium, quomodo respondebo? Concedam statim an non? Pater : Fac sicut auctoritas Judæorum præcipit (24). Dicit enim : Si quis invitaverit te ad prandium, videam personam invitantis. Si enim magna persona fuerit, statim concede; sin autem, secundum quod erit, secunda vel tertia vice. Hoc etiam refertur de Abraham. Quadam enim die dum coram sua staret janua, transeuntes sub humana specie vidit tres angelos quos ipse suam domum intrare honesto vultu rogavit, pedes lavare, cyborum refectionem sumere, lassos artus somno recreare. Ipsi vero, quoniam magna persona erat, acquieverunt ejus petitioni (25). Juvenis ad senem : Cum invitatus fuero ad prandium, parum vel nimis comedam? Cui senex : Nimis, quoniam si amicus tuus fuerit qui te invitavit, gaudebit multum; si autem inimicus, dolebit. Hoc audito risit puer, ad quem senex : Recordatus sum verbi quod audivi de Maimundo nigro. Quidam enim senex quæsit ab eo quantum posset comedere. Cui ipse : De cujus prandio, de meo vel alterius? At ille : De tuo. Maimundus : Quantum magis possum. Senex : Tu modo recordaris verborum cujusdam gulosi, pigri, stulti, garruli et nugigeruli, et quicquid de illo dicitur amplius in eo invenitur. Juvenis : Multum placet mihi de eo audire, quia quicquid de eo est derisorium est, et si quid de ejus dictis vel factis mente retines, eloquere, et habebopro munere. Senex.

FABULA XXV.

Dominus servo præcepit quadam nocte ut clauderet januam; ipse vero desidia pressus surgere non potuit, et ideo dixit janua clausa erat. Mane autem facto Dominus dixit servo : Maimunde, aperi januam. Cui servus : Domine, sciebam quod volebas eam hodie esse apertam, et ideo nolui sero eam claudere. Tunc primum comperit dominus quod propter pi-

(25) Genes. xviii,

gritiam dimiserat, et dixit : Surge, fac opus tuum, quia dies est et sol jam altus est. Cui servus : Si sol jam est altus, da mihi comedere. Cui dominus : Serve male, vis nocte comedere. Servus : Si nox est, permitte me dormire. Iterum dominus in nocte : Maimunde, surge et videas utrum pluat nec ne. Ipse vero advocavit canem qui jacebat extra januam, et cum venisset canis, palpavit pedes ejus, quibus inventis siccis, domino inquit : Domine, non pluit. Iterum dominus ad eum noctu an ignis esset in domo. Ipso vero vocato murilego, temptavit si calidus esset an non ; cum invenisset eum frigidum ait : Non. Juvenis : Pigritiam audivi, modo garrulitatem ejus audire cupio. Senex : Dictum est quod dominus suus veniebat de foro lætus pro lucro, quia multum lucratus fuerat, et exivit servus Maimundus contra dominum suum, quem cum videret dominus, timuit ne aliquos rumores, ut mos suus erat, diceret, et dixit : Cave ne dicas mihi rumores malos. Servus : Canis nostra parva pipella mortua est. Cui dominus : Quomodo mortua est? Servus : Mulus noster exterritus fuit et rupit charum suum, et dum fugeret, sub pedibus suis canem suffocavit. Dominus : Quid actum est de mulo? Servus : In puteum cecidit et mortuus est. Quomodo exterritus fuit mulus? Servus : Filius vester de solarario cecidit ita quod mortuus est, et inde exterritus fuit mulus. Dominus : Quid agit genitrix ejus? Servus : Præ nimio dolore nati mortua est. Dominus : Quis custodit domum? Servus : Nullus, quoniam in cinerem versa est et quicquid in ea erat. Dominus : Quomodo combusta fuit? Servus : Eadem nocte qua domina mortua fuit, pedissequa quæ vigilabat pro domina, oblita fuit candelam in thalamo et ita combusta fuit domus tota. Dominus : Pedissequa ubi est? Servus : Ipsa volebat ignem extinguere et cecidit super caput et mortua est. Dominus : Tu quomodo evasisti cum tam piger sis? Servus : Cum viderem pedissequam defunctam, effugi. Tunc Dominus valde contristatus ad vicinos suos venit grans eos ut reciperetur in alicujus domo et hospitaretur. Interea obviavit cuidam amico suo qui cum videret eum tristem interrogavit quare ita tristaretur. Ipse vero retulit omnia quæ dixerat sibi servus. Amicus autem desolato retulit versus amico ut consolaretur eum, dicens : Amice, noli desolari quia multociens contingunt homini tam graves adversitatum inundationes, quod desideret eas etiam inhonesta morte finire, et statim eveniunt ei tanta commoda quod prorsus dulce sit ei præteritarum reminisci adversitatum ; sed hæc humanarum rerum tam immensa fluctuatio variante meritorum ordine summi Rectoris distinguitur arbitrio. Hæc et prophetæ Job corroborantur exemplo, cujus animum non pessum dedit amissio rerum (26). Numquid etiam audisti quod dixit philosophus : Quis potest in hoc sæculo, cum mutabile sit, aliquid stabile habere? Arabicus filio suo : Fili, cum forte conti-

A gerit tibi aliquid adversi, noli nimis desolari nec nimis inde tristari, quoniam hoc est genus Deum negandi. Deum debes semper laudare tam de adversitate quam de prosperitate. Multa enim mala contingunt hominibus quæ eveniunt eis ut majora mala effugiant, et multa contingunt quæ in bono finiuntur, et ideo debes laudare Deum in omnibus et in eo confidere sicut dixit versificator : cum fueris in tristitia nihil inde sollicitus eris, sed horam in dispositione permitte et renuncia semper bonum futurum, et ita eris oblitus malorum, quia multa mala eveniunt quæ in bono finiuntur. Philosophus : Hujus sæculi bona commixta sunt : non enim comedes mel sine veneno. Alius : Quæcumque in sæculo sunt, commutabilia sunt, et quæ ex eis tibi sunt bona ventura, licet sis debilis, tamen habebis et mala viribus devitare non poteris. Alius : Quod pigro assequi desiderata donat, idem consequi cupita velociter negat. Alius : Se per venustatem sæculum dedecorat et per optantem se terra deglutit et vorat. Alius : Quasi in ictu oculi fuit gloria mundi, et cura fragilis maneat non exoptantem se vitet.

FABULA XXVI.

Proverbialiter dicunt Socratem seculares tumultus devitantem et agrestem vitam cupientem nemus incoluisse et tugurii loco dimidium inhabitasse dolium, cujus fundum vento opponebat et imbri, et quod erat apertum jocundo soli, quem venatores regis inventum dum intuerentur et illuderent pediculos suffocantem cœperunt avertere solis radiorum amenitatem. Quibus ille placido vultu : Quod mihi non datis, auferre non præsumatis. Talibus irati de lare quo degebat expellere voluerunt et inde via abducere, ne prætereuntis oculi domini tam vilis persona offenderet, quod non valentes minati sunt ei dicentes : Vide ne quid mali ex protervitatis studio tibi contingat, quia rex et dominus noster cum familiaribus suis et primatibus est hac parte transiturus. Illos autem in se latrantes philosophus intuens : Non est, inquit, vester dominus dominus meus, sed potius est mei servi servus. Quod audientes et novercali vultu eum respicientes, quidam detruncare proposuerunt. Minus improbi donec regis sententiam audirent, placere decreverunt. Dum vero in hunc modum detricarent, rex adveniens et quæ causa litigii foret perquirens, quæ gesta fuerant vel dicta famulis referentibus cognovit. Volens itaque rex an ficta fuissent cognoscere, ad philosophum properavit inquirens quid de se diceret. Sicut prius famulis, ita eum sibi sui servi servum esse asseruit, quorum sententiam verborum rex benigno affatu diligenter enodari sibi postulavit. Ad quem philosophus, servata vultus dignitate, leniter inquit : Voluntas quidem subjecta est et servit mihi, non ego sibi. Tu e converso subjectus es voluntati et sibi servis, non ipsa tibi, itaque servus es ejus qui mihi servit. Tunc rex, deſixo paululum visu, sic inceptit :

(26) Job. I, 22. כִּלְזָמַת לֹא חָסָא אֲזַב וְלֹא נָתַי תְּשֵׁלָה לְאֵלִימִים

Ut patet in verbis nihilum esse potentiam confiteris. Cui philosophus in angustam suæ mentis sedem receptus ait : Scis ipse nimium tibi ambitionem mortalium rerum dominatam fuisse et materiam rebus gerendis te optavisse quod ne virtus tua, ut ipse fateris, consnesceret tacita; sed ob cupidinem gloriæ, sicut rei sinceritas est, fecisti adipiscendæ, quæ quam sit æxilis et totius vacua ponderis sit considera. Tuæ præterita gloriæ potentia utpote quæ jam nulla est, metuenda non est, sed neque futura, cuius eventus dubitabilis est et incertus. De præsentī constat quia ita parva est, ita momentanea et quæ in ictu oculi adnullanda : ob hoc enim nulla sui parte est formidanda. Perceptis denique philosophi verbis, rex ait complicibus suis : Servus Dei est, videte ne quid molestum ei faciatis aut inhonestum.

Discipulus magistro : Cum celeria ista sunt exilia, cur præparamus tanta quasi durabilia? Magister : Quoniam vitæ terminus est incertus. Philosophus : Operare pro futuro sæculo quasi nunc sis moriturus, et pro præsentī sicut semper victurus; melius enim est quod post tuam mortem a te quæsitā habeant inimici, quam in vita egeas quod tibi subveniant inimici. Ob hæc itaque cum honestate tibi omnia provide, quia brevis est cursus vitæ. Alius : Sæculum est quasi fons instabilis cuius introitus est matris uterus, et ejusdem mors erit exitus. Versificator :

Mors est porta patens terrenis pervia cunctis,

Sed quæro post hanc quæ sit habenda domus.

Est domus deliciarum Deo famulantium, est et diversa pœnas promerentium. Arabs ad Patrem : Pater, quomodo domum deliciarum et gloriam ejus lucrari potero? Pater . Quicquid melius et pretiosius habes repone in ea custodiendum et invenies, cum illuc veneris, tibi paratum. Filius : Quomodo possum in eam domum pecuniam præmittere cuius ostium non novi adire? Pater : Audi quod fecit filius consiliarii regis post obitum patris. Filius : Pater, fare, nec subterfugiam monitis obedire. Pater

FABULA XXVII.

Rex quidam habuit sapientem consiliarium et familiarem qui tandem naturæ legibus favens parvum reliquit hæredem bene disciplinatum et curialem, cui totam, quæ magna erat, possessionem et divitiarum acervos subscripsit et morti cessit. Quo facto rex ad se puerum vocavit, et de patris occasu ne plus justo doleret ammonuit, et quæcumque pater illi regenda dederat testimonio firmavit, et insuper quod ætate ejus exigente in patris locum eum susciperet illi promisit. Inde vale dicto lætus juvenis ad propria remeavit, quem rex oblivioni tradidit, nec ipse ad regem remeare properavit. Longo temporis intervallo in eadem regione in qua puer erat cœperunt egere adeo quod cyborum inedia periclitarentur fame. Quod videns puer bonæ indolis animo condoluit, condolens horrea deplevit et pauperibus distribuit, et de penu vinum extraxit et carnes quas egen-tibus erogavit. Crescente penuria, decrescens pecunia indigentibus non suffecit. Postea dato pro annona

A thesauro vitam fame vel siti laborantium quousque potuit sustinere non distulit nec suffecit. Hic idem de vestibus et pretiosis lapidibus egit, et sic transit circulus anni in quo non paucos jam mortis nexibus irretitos liberavit. Erat autem in eadem regione quidam regis præscripti notarius qui livoris macula tactus puero invidabat, et graves inimicitias latenter exercebat, et regem erga puerum in iram exasperabat in his verbis : Domine, lenitas vestræ moralitatis in vestri filium consiliarii cui pater infinitam reliquit pecuniam, ne dicam stulte, nimium mollis fuit; modo namque nec vos nec ille pecuniam habetis quam inconsultus superflue dilapidavit. Rex vero talibus in iram commotus pro puero legavit cui talia dixit : Insiptens filii sapientis, iners artificiosi prodigæ largi, ut quid divitias sapienter congregatas et tibi ad servandum commissas delisti perniciæ? Ad hæc puer visu in terram defixo, principis enim vultuositatem utpote torvis inflammatam luminibus verebatur : Domine, si pace vestra licet dicere non ut quibusdam videtur stultus patre sapiente vobis sum relictus, pater etenim meus thesaurum congregavit, congregatum unde fures rapere possint collocavit et mihi cui possetis auferre vel ignis comburere, sive aliquis casus eripere reliquit. Ego vero eundem ibi collocavi ubi fideliter sibi servabitur et mihi. Rex autem quid inde fecisset rogavit. Puer vero quid et qualiter fecerat relaxavit. Comperta denique peritia juvenis remuneratum prius cum circumstantibus laudavit, patris servitium recompensavit. Qui ex inde lucrando novas et majores prioribus divitias acquisivit. Hoc modo quod pretiosus habuit filius consiliarii regis, in domo deliciarum thesaurisavit. Auditis sermonibus patris filius inquit : Juvenis iste sapienter egit et magnæ speciem bonitatis in se futurum indicavit, et fecit sicut philosophus filio præcepit dicens : Fili, vende hoc sæculum pro futuro et utrumque lucraberis, quod ita contingit. Alius filium corrigens dixit : Fili, pro futuro sæculo operare, antequam mors te segreget ab opere corporali. Alius : Vide ne dicipiant te sæculares delitiæ, et irretitos fallaciis sæcularibus mortis venturæ obliviscaris, ne tibi contingat sicut latroni domum divitis ineunti. Cui filius : Ede, pater, quid accidit. Pater :

FABULA XXVIII.

D Domum divitis fur intravit, et diversis eam gazis plenam invenit. Hinc stupefactus de diversis diversa, de pretiosis pretiosiora eligere studendo curavit, et quia vilia relinquens in eligendo tempus consumpsit donec dies veniens quid facere vellet detexit. Experimenti de improviso vigilis domus in eligendo furem repperiunt, capiunt, inde loris et fustibus cæsum in yma carceris detrudunt. Ad ultimum data sicut jam de confesso sententia amaras audiens hystorias capitalem sententiam subiit, qui si tam prope diem venturum præcogitasset, ne loris et fustibus cæderetur, vel quod gravius extitit, ne capite privaretur præcavisset.

Alius philosophus dixit : Hujus sæculi divitiæ sunt

transitorie sicut hominis somnia dormientis, qui a devigare. Alius : Heri ducebat exercitus, hodie ducitur ab illis et datur sepulturæ. Alius : Heri terram premebat, hodie eadem premitur ipse. Alius : Heri eum gentes timebant, hodie cum vilem deputant. Alius : Heri habuit amicos et inimicos, hodie habet omnes æquales. Sed de viginti duobus philosophis circumstantibus quid quisque de potentissimo rege dixerit memorie longum est reducere.

FABULA XXIX.

Opilio quidam in somnis mille oves habuit, quas magno quidam cupiens emere ut carius venderet, sicut somnianti visum fuerat, pro unaquaque duos solidos dare volebat. Sed qui vendebat cum duobus solidis denarium de unaquaque plus posebat. Illis de pretio contententibus, hoc modo somnus evanuit; sed venditor, dum esse somnum comperit, non apertis oculis clamare cœpit : Pro unaquaque mihi viginti quinque denarios tribue, et quotquot sunt tecum abduc.

Hunc vero in modum transcuntia mundi gaudia sectantes et diversis ut retineant inhiantes de improviso veniens dies et finis vitæ intercipit, et quæque cupita, velint nolint, adimit. Item filius : Mortis nexus aliquo modo fugere poterimus? Pater : Minime, quoniam illius est incurabilis morsus, nec medicis artibus ejus amaras fugiemus manus. Filius : Quomodo ergo, ne nimis lædat, sustinebimus? Pater : Fac sicut dicit versificator :

*Quod vitare nequis constanti suscipe mente ;
Sic quæ dura fuit mors tibi mitis erit.*

FABULA XXX.

Dictum est de quodam philosopho quod per anti-queam transiens cimiterium laminam vidit marmo-ream cujusdam mortui cineribus superpositam, sed in ea versus inscripti verba sepulchri prætereuntibus loquentis exprimebant hoc modo :

*Tu prope qui transis, nec dicis avelo, resiste ;
Auribus in cordis hæc mea verba tene.
Sum quod eris, quod es ipse sui, derisor amaræ
Mortis dum licuit, pace juvante frui ;
Sed veniente nece postquam sum raptus amicis
Atque meis famulis, orbæ parente domus
Me contexit humo deploravitque jacentem,
Inque meos cineres ultima dona dedit,
Inde mei vultus corrodit terra nitorem,
Quæque fuit formæ gloriæ magna cadit,
Meque fuisse virum nequeas agnoscere, si jam
Ad visum fuero forte reiectus humo.
Ergo Deum pro me cum pura mente precare,
Quatinus æterna det mihi pace frui,
Et quicumque rogat pro me comportet id unum
Ut mecum maneat in regione poli.*

Relectis iterum et iterum versibus istis, sæcularibus postpositis, factus est eremita philosophus.

Iterum de Alexandro dictum est quod sepultura ejus foret aurea et in pervio omnibus atrio posita ad quem plurimi convenerunt philosophi de quibus unus ait : Alexander de auro fecit thesaurum, nunc e converso aurum de eo facit thesaurum. Alius : Heri totus ei non sufficiebat mundus, hodie quatuor solæ sufficiunt ei ulnæ; heri populo imperavit, hodie populus imperat illi. Alius : Heri multos populos potuit a morte liberare, hodie nec ejus jacula potuit

devitare. Alius : Heri ducebat exercitus, hodie ducitur ab illis et datur sepulturæ. Alius : Heri terram premebat, hodie eadem premitur ipse. Alius : Heri eum gentes timebant, hodie cum vilem deputant. Alius : Heri habuit amicos et inimicos, hodie habet omnes æquales. Sed de viginti duobus philosophis circumstantibus quid quisque de potentissimo rege dixerit memorie longum est reducere.

Iterum heremita philosophus hoc modo suam cor-rexit animam : Anima mea, scias et cognoscas, dum potentia est in manu tua, quid operaris antequam de tuo movearis loco ad domum in qua manet justitia et ad portam judicii ubi leges in rotulo quicquid tua manus egit in hoc sæculo, ubi angeli a dextris et a sinistris discooperient et renuntiabunt consilium et quicquid fuerit a te excogitatum. Ante Deum veniet tuum judicium; una lance quicquid boni et alia quicquid mali egeris uno et eodem declarabitur examine. Omnes tui fratres et amici non invenient tuam redemptionem et te deserunt ac dimitunt : hodie itaque redemptionem accipe et bonum fac assidue et antequam veniat dies submonitorum ad Deum revertere, et non dicas, cras revertar et non morabor, quia sic crastinam te impedit concupiscentia vel forsitan detinebit dies extrema : itaque dierum sæculi reminiscere generationum annorum antiquorum qui omnes transierunt. Inde accipe sensum : ubi sunt reges, ubi principes, ubi divites qui thesauros thesaurisaverunt et inde superbi fuerunt? Modo sunt sicut qui non fuerunt; modo sunt finiti sicut qui non vixerunt; modo sunt sicut folium quod arbore decidit quo ulterius non redit. Non timeas, anima mea, non timeas; nimis de sæculi adversitatibus non oritur timor tuus. Time tuum diem judicii, paveas tuorum multitudinem peccatorum; memento tui Creatoris qui tuus est iudex et testis.

Alius heremita per vicos clamabat : Ne tradatis oblivioni durabilia pro habituris finem. Alius : Diligite animas vestras quantum et corpora, et perficietis. Alius : Nolite oblivisci quod non obliviscitur nostri et servite gubernatori. Alius : Timete Dominum, quia timor Domini est clavis ad omne bonum et ad percipiendam gloriam conductum. De quo Salomon : Deum time (27). Ad cuncta quæ sunt adducet Deus judicium pro omni errato, sive bonum sive malum sit. Ob hoc igitur immensam Dei omnipotentiam supplices exoramus quatinus vestris operibus bonis præcedentibus post districti diem judicii a dextris Filii ejus collocari et æterna requie cum suis fidelibus mereamur perfrui in aula cœlesti, præstante Domino nostro Jesu Christo cui est honor et gloria cum Patre et sancto Spiritu per infinita sæculorum sæcula. Amen.

Explicit Clericalis Disciplina translata a Petro Alfonso de Arabico in Latinum.

27) Et mandata ejus observa : hoc est enim omnis homo. Et, etc. Eccl. xii, 13, 14. אִתְּהוֹנִי שְׂמַר כִּי זֶה כֹּל הָאָדָם כִּי אֵת כֹּל בְּעֵשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבֵא בְּשֵׁשֶׁת עַל כֹּל גִּלְמָם אִם מִדָּב וְאִם רַע